GETUIGENIS

Tijdschrift voor liturgische en bijbelse vroomheid ten behoeve van katechese en prediking

2e jaargang - nr. 3 - 1958
Pinksteren

Verschijnt
4 maal per jaar

ten geleide

door dom dr. ambrosius verheul o.s.b.

Vanaf de derde zondag na Pasen zijn de zondagsevangelies ontleend aan de beide afscheidsreden, die Jesus na het Laatste Avondmaal, vóór zijn heengaan naar de Vader, tot zijn apostelen hield. Juist deze passages zijn uitgekozen, waarin Christus de Heilige Geest belooft. Dit bracht ons er toe dit nummer te wijden aan de Heilige Geest, die als rijke vrucht van het paasmysterie aan de Kerk op Pinksteren geschonken werd, en die bij ieder Vormsel als op een vernieuwd Pinksteren nog steeds wordt geschonken aan de ledematen van de Kerk door de eeuwen heen.
Het eerste artikel staat rechtstreeks in verband met de liturgie van deze periode van het kerkelijk jaar: Persoon en werking van de Heilige Geest worden beschreven, zoals Hij in het evangelie van Sint-Jan door Christus beloofd werd.
De volgende twee artikelen handelen beide over de nauwe band tussen Pinkstergeest en Vormsel; doch terwijl het eerste uitgaat van een bezinning op het Pinkstergebeuren om diezelfde werking van de Geest ook in het Vormsel te ontdekken, gaat het tweede rechtstreeks van het Vormsel uit, en tracht aan de hand van de teksten en riten ervan een beeld te schetsen van het wonderdadig ingrijpen van de Heilige Geest, zoals dit bij het Vormsel geschiedt.

De laatste twee bezinnende artikelen bewegen zich rond enkele kerngedachten, die wij bij Sint-Paulus over de Heilige Geest ontwikkeld vinden: de Heilige Geest is de Geest van Christus zelf, wiens zoonschap Hij over ons uitbreidt en die Hij, zolang Christus verborgen is in de heerlijkheid van de Vader, vervangt; Hij is vervolgens een eschatologische gave, d.w.z. onderpand en begingave, die de volheid van de Geest bij de eindtijd vooruit doet smaken en in het vooruitzicht stelt.
Zeker in dit enigszins moeilijke nummer mocht de praktijk niet ontbreken: wij laten een priester in de zielzorg aan het woord, die enkele schema's geeft van voorbereidingslessen op het Vormsel en tevens vertelt hoe in zijn parochie de kinderen actief betrokken worden bij de toediening van dit Sacrament.
Haar nog jonge traditie getrouw wil „Getuigenis" tenslotte weer een bijdrage leveren voor de vernieuwde volkszang in onze kerken. Daarom publiceert zij een zeer mooie en eenvoudige melodie voor de vertaling van het „Veni Creator" door Vondel. Een bibliografisch artikel over meditatieboeken in de geest van bijbel en liturgie besluit deze aflevering.

De gulden sequentie
„VENI SANCTE SPIRITUS"

Kom, Heilige Geest,
en zend van omhoog
een straal van uw licht.

Kom, vader der armen,
kom, schenker van gaven,
kom, licht van de harten.

Allerbeste Trooster,
teergeliefd Bewoner,
zoete dauw der zielen.

Als we zwoegen brengt Gij rust,
in de hitte frist Gij op,
als we schreien geeft Gij troost.

O zalig, zalig Licht!
vervul intiem en diep
het hart van wie gelooft!

Zonder uw genadekracht
is er niets in gans de mens,
is er niets volkomen gaaf.

Was zuiver wat bezoedeld is,
besproei wat aan 't verdorren is,
genees wat vol kwetsuren is.

Maak soepel wat onbuigzaam is,
kom koest'ren wat vol kilte is,
bestuur wat op een dwaalpad is.

Schenk allen die geloven
en die op U vertrouwen,
uw zeven heil'ge gaven.

Schenk hun een vruchtbaar leven,
schenk hun een zalig heengaan,
schenk hun het eindeloos geluk.
Amen.

Vertaling van Prof. Dr. Fl. Hofmans

de beloofde geest
volgens het evangelie van sint jan

door kan. g. v. d. velden o.praem.

---

de prediking van het godsrijk in parabels

In het leven van Jesus valt volgens de synoptische evangeliën een kentering, een crisis waar te nemen. In de woestijn had Jesus zich bezonnen op de juiste idee van zijn Messias-zijn en van het Messiaanse Rijk. Daar had Hij ook een plan bedacht, een methode hoe Hij te werk zou gaan bij de vervulling van de opdracht, die de Vader bij zijn zending had meegegeven. Overeenkomstig dit plan is Hij dan in Galilea begonnen openlijk de ware leer over het Koninkrijk Gods te prediken en er aan toe te voegen, dat het nabij was. In deze prediking, waarvan de bergrede de voornaamste getuige is, sloot Hij zich aan bij de leer van de profeten, bij hun pogingen om hun toehoorders een meer vergeestelijkte en verinnerlijkte notie bij te brengen van het Rijk der hemelen.
Slechts zeer weinigen bleken voor deze leer open te staan. Bij de leidende figuren, vooral van het Joodse volk, riepen Jesus' woorden sterke weerstand op, die aangroeide tot afkeer en haat tegen de persoon, die deze leer voordroeg. Op deze onderrichtingen bleek men absoluut niet berekend te zijn. De oppositie werd zó hevig, dat men de vele tekens, die Jesus verrichtte om zijn leer en zijn persoon te legitimeren, aan de tussenkomst van de duivel toeschreef en in schuldige verblinding verwierp. Het hoogtepunt van dit conflict vinden we bij Mattheus in de hoofdstukken 11 en 12.
Toen is Jesus van tactiek veranderd. Zijn openlijke manier van spreken wekte meer afkeer op dan instemming, Hij zal doorgaan met de prediking van het Rijk Gods maar in een nieuwe vorm, in de vorm namelijk van parabels, waarvan ieder iets kan meenemen. „En in veel gelijkenissen .... sprak Hij tot hen het woord, voor zover ze het konden verstaan, en zonder gelijkenis sprak Hij hen niet toe" (Mt. 4, 33-34).

de prediking van jesus in het evangelie van sint jan

Ook in het vierde evangelie kunnen we deze kentering in Jesus' optreden duidelijk vaststellen. Omdat dit evangelie evenwel van geheel andere aard is als de drie synoptische evangeliën is ook deze overgang op een andere

wijze uitgewerkt. In het Sint-Jans evangelie komen zelfs helemaal geen parabels voor. Hier treffen we niets aan van een gesluierde prediking in de vorm van gelijkenissen, die een zekere aantrekkelijkheid bezitten ook voor hen, die slechts de buitenkant horen, maar aan wie de rijke diepere inhoud geheel of ten dele ontgaat.
Sint-Jan is oog- en oorgetuige geweest van alle doen en laten van Jesus. Hij was toen nog jong met een vlugge en ontvankelijke geest. Hij was zelfs de intieme vriend van Jesus. Als het waar is, dat de ogen der zinnelijke liefde verblind zijn, dan is het tevens waar, dat de ogen der ware en hogere liefde helderziend zijn en over een bijzondere opmerkingsgave beschikken. Na de Hemelvaart van Jesus heeft Johannes bovendien het voorrecht genoten gedurende meer dan een halve eeuw over al het gebeurde en persoonlijk beleefde na te denken, van gedachten te wisselen met andere ooggetuigen, met Maria in het bijzonder, die door Jesus zelf aan zijn zorgen was toevertrouwd. Tijdens de vele jaren van zijn apostolaat heeft hij in overvloed de gelegenheid gehad te discussiëren met Joden en heidenen. En hierbij moeten we niet vergeten, dat hij heeft kunnen profiteren van de speciale bijstand van de H. Geest.
Ook Sint-Jan heeft zijn evangelie in twee delen verdeeld. In het eerste gedeelte, tot en met hoofdstuk 12, openbaart Jesus zich aan de Joden zonder onderscheid. Ook bij Johannes loopt dit uit op een fiasco. „Ofschoon Hij nu voor hun ogen zoveel tekenen had gewrocht, geloofden ze toch niet in Hem" (12, 37). Integendeel. Toen Jesus zijn grootste wonder had verricht, de opwekking van Lazarus, „riepen de opperpriesters en Farizeeën de Hoge Raad bijeen. Ze zeiden: Wat doen we? Want die man doet veel wonderen. Als we Hem zó laten begaan, zullen ze allemaal in Hem geloven . . . . Van die dag af waren ze besloten Hem te doden" (11, 47-53).
In het tweede gedeelte, de hoofdstukken 13 tot 17, richt Jesus zich nog alleen tot zijn apostelen. Slechts een kleine rest blijkt toegankelijk te zijn voor Jesus' leer. De apostelen toonden althans de nodige goede wil en daarmee is Jesus voorlopig tevreden. Straks zal Hij hen de H. Geest zenden. Deze zal zijn werk voortzetten en zijn leer dieper in hun harten laten doordringen.

de afscheidsreden

Maar zelfs onder deze apostelen was er een, die sinds geruime tijd niet meer in Hem geloofde, die zich hermetisch had gesloten voor alle genadewerking en slechts om financieel voordeel op huichelachtige wijze in het gezelschap van Jesus was gebleven. Jesus heeft hem bij het laatste avondmaal met tact en zachtzinnigheid de deur uit gekregen. „Het was nacht". Toen Judas de kou en de duisternis van de nacht was ingetrokken, alleen met zijn boze plannen, voelde Jesus zich opgelucht. Nu kon Hij eindelijk

ronduit spreken, Hij, het Licht der wereld, in deze intieme vriendenkring, waar onderlinge genegenheid en liefde een warme en hartelijke sfeer schiepen. Tegelijkertijd begon van nu af „het uur" te lopen, waarop Sint-Jan in de voorafgaande hoofdstukken van zijn evangelie zo vaak heeft gewezen. Nu is dan eindelijk dat uur aangebroken, waarheen ieder met spanning uitziet bij een eerste lezing van het volledige evangelie volgens Sint-Jan. Als een klok, die bij de eerste zet van een partij schaak gaat lopen, zo begon nu het drama van Jesus te lopen, de eindwedstrijd tussen Jesus en Satan, het spel tussen zwart en wit, waarbij wit begint en wint. In dit laatste uur heeft Johannes door een literair procédé alles bijeengebracht, wat Jesus gezegd en geleerd heeft over zijn persoon, over zijn vernedering en zijn verheffing, over zijn rijk en de wetten van dit rijk. In de twee afscheidsredenen en het hogepriesterlijk gebed is alles bijeengebracht. In deze teksten treffen we niet alleen aan, wat Jesus die gedenkwaardige avond allemaal werkelijk heeft gezegd, maar daarin heeft Sint-Jan ook het middel gevonden om weer te geven, wat er naar zijn oordeel allemaal in het hart en in de geest van Jesus moet zijn omgegaan. De elf apostelen rondom Jesus vertegenwoordigen heel de christenheid tussen opstanding en parousie. Zo is het begrijpelijk, dat de H. Kerk in haar liturgie ook voor de tijd ná Pasen passages laat lezen uit de afscheidsreden, ofschoon deze toch gedacht zijn vóór Jesus' dood uitgesproken te zijn.

Dit stukje proza vormt een typisch staaltje van semietisch denken en schrijven. Kenmerkend voor dit denken is het meditatieve karakter ervan, dat op een zekere rijpheid van geest wijst. Bij alle personen op gevorderde leeftijd valt deze denkwijze enigszins op te merken. Dit meditatieve element komt tot uiting in het graag herhalen van eenzelfde onderwerp, maar in telkens andere bewoordingen. Men zou hier kunnen spreken van een geestelijke vorm van herkauwen, een wentelende beweging als van een boor, waardoor men steeds dieper in de materie doordringt. Dit „wieledenken" verklaart, waarom de tweede afscheidsrede een soort tweede redactie van de eerste lijkt. Zelfs het Hogepriesterlijk gebed biedt weinig nieuws.

Het laatste avondmaal was ook een afscheidsmaal, vandaar de benaming afscheidsrede. En zoals elk afscheid doet denken aan de dood, zo staat dit afscheid wel heel uitdrukkelijk in het teken van Jesus' heengaan uit deze wereld en van zijn verheerlijking. Zodra Judas vertrokken was, begon Jesus aldus zijn gedachten te formuleren: „Nu is de Mensenzoon verheerlijkt, en God is verheerlijkt in Hem" (13, 31). In dit mysterie van Jesus' verheffing, met de onderscheiden fasen daarin, valt alle tijdsnotie weg. Verleden, heden en toekomst vloeien ineen. Zo wordt het begrijpelijk, dat Jesus aan de hiervoor geciteerde woorden toevoegde: „En wanneer God in Hem is verheerlijkt, dan zal God ook Hem bij zichzelf verheerlijken, en dan zal Hij Hem spoedig verheerlijken" (13, 31-32).

Ik zal u niet als wezen achterlaten

Toen Jesus onbewimpeld aan zijn leerlingen te kennen gaf, dat Hij zou heengaan en wel naar een plaats, waarheen ze Hem nú nog niet konden volgen, dat Hij hen dus alleen zou moeten achterlaten, bracht dit de gemoederen in beroering. De elf apostelen voelden zich als kleine kinderen, die hulp nodig hebben, als jeugdige leerlingen, die om een mentor en gids door het leven vragen. Ze zijn er van doordrongen, dat ze nog niet op eigen benen kunnen staan. Zowel heel de groep als elk afzonderlijk heeft de bijstand van de Meester nog hard nodig. Zonder Hem durven ze het leven, het nieuwe leven en de nieuwe taak niet aan.

De heilige Geest vervangt Jesus

Ook hierin heeft Jesus voorzien. Hij zal hen niet als wezen achterlaten (14, 18). Vooreerst wijst Hij er hen op, dat ze steun zullen moeten vinden bij elkaar door de beoefening van de ware naastenliefde. Vervolgens zal Hij „de Vader bidden, en Hij zal een andere Helper geven, om bij hen te blijven voor eeuwig" (14, 16). Jesus zelf was tijdens zijn kort openbaar leven voor zijn leerlingen een paracleet, een bijstand, een hulp, een beschermheer geweest. Nu zal Hij voor de tijd van zijn afwezigheid een andere paracleet zenden, namelijk de Geest der waarheid. Deze paracleet zal Jesus volkomen kunnen vervangen, want de punten van overeenkomst zijn zo groot, dat men zou kunnen menen, dat Jesus en de Geest der waarheid één en dezelfde persoon zijn. Zoals Jesus van zichzelf getuigt „Ik ben in mijn Vader, en gij in Mij en Ik in u" (14, 20), zo zegt Hij eveneens van deze Geest, dat Hij bij hen blijft en in hen is (14, 17). De wereld, in de betekenis, die Sint-Jan aan dit woord geeft, kan deze Geest der waarheid niet ontvangen, omdat ze Hem ziet noch kent (14, 17). Ditzelfde gaat ook voor Jesus op. Ook Hém kennen ze niet, evenmin als zijn Vader (16, 3). Zoals Jesus door de Vader gezonden is (14, 24), zo zal ook de Geest door de Vader gezonden worden (14, 26). Jesus is van de Vader uitgegaan (16, 27), maar dit wordt evenzeer gezegd van de Geest (15, 26). De Geest zal de leerlingen alles leren (14, 26), zoals ook Jesus als leraar was opgetreden; de Geest zal van Jesus getuigen (15, 26), zoals ook Jesus over zichzelf getuigde (8, 14). Jesus leverde het overtuigende bewijs van de schuld van de wereld (3, 18-20), maar ook de Geest zal dit doen (16, 8). Noch de Geest, noch Jesus spreken uit zichzelf, maar ze zeggen, wat ze bij de Vader vernomen hebben (14, 10 en 16, 13).
De grote overeenkomst tussen beide paracleten, Jesus en de Geest der Waarheid, wordt begrijpelijk als we bedenken, dat Jesus vervuld was van deze Geest der waarheid. In het verleden hadden de leiders van het uitverkoren volk reeds de Geest Gods ontvangen, maar steeds in beperkte mate. Van Josef in Egypte (Gen. 41, 38) en van de rechter Otoniël

(Rechters 3, 10) wordt dit uitdrukkelijk vermeld. Maar over Jesus was de volheid van de Geest des Heren gekomen, onmiddellijk na de doop in de Jordaan. Sindsdien was Hij vervuld van de Geest. Deze rustte blijvend op Hem. Jesus liet zich geheel door deze Geest leiden. Jesus en de Geest werken in perfecte saamhorigheid samen.
De nieuwe paracleet, de Geest der waarheid, zal Jesus dus volkomen kunnen vervangen. „Hij zal u alles leren en u alles in herinnering brengen, wat Ik u heb gezegd" (14, 26). De Geest zal dus niets nieuws leren. Hij zal optreden als repetitor. Hij zal het geheugen van de leerlingen opfrissen. Hij zal hen dieper inzicht verschaffen in Jesus' woorden en daden. De Helper, de Geest der waarheid, zal van Jesus getuigen (15, 26). Als goed pleitbezorger zal Hij komen om te getuigen van het goed recht van Jesus. Het woord paracleet heeft hier de juridische betekenis, die aan dit woord verbonden zit. Als advocaat zal Hij de verdediging van Jesus op zich nemen. Hij zal er ook voor opkomen, dat Jesus werkelijk de Godsgezant bij uitstek is, dat achter zijn doen en laten, achter zijn woorden de Vader staat. Het proces omtrent Christus is nog niet afgelopen met de processen, die tijdens zijn aardse leven gevoerd zijn voor de Hoge Raad en voor het Romeinse Gezag, vertegenwoordigd door Pontius Pilatus. Deze processen zullen voortgezet worden tegen de leerlingen van Jesus en verder tegen zijn Kerk. De Geest zal blijven pleiten voor de waarheid. Pas aan het einde van de tijden, pas bij de parousie zal het laatste en definitieve oordeel geveld worden over alle kwesties die er rond Christus en zijn Kerk zullen gerezen zijn. Dan zal de vorst der duisternis met al zijn trawanten voor goed geoordeeld worden en dit oordeel zal een veroordeling zijn.
De Geest der waarheid zal de leerlingen en hun opvolgers geleidelijk aan tot de volle waarheid voeren (16, 13). Hij zal te werk gaan als een goed pedagoog en als een kundig psycholoog. Heel zijn optreden zal uiteindelijk bijdragen tot de verheerlijking van Jesus. „Hij zal Mij verheerlijken; want van het mijne zal Hij ontvangen en het verkondigen aan u" (16, 14). Er is dus geen reden tot bezorgdheid. De geest zal nooit in conflict komen met Jesus. Zij zijn het samen volmaakt eens. Van hun kant bestaat er volkomen akkoord.

het voordeel van de onzichtbare aanwezigheid van de geest

De Geest der waarheid zal evenwel niet een geschikte remplaçant van Jesus zijn, die in de lijn van zijn prediking en zending zal doorwerken. De nieuwe en andere paracleet zal meer doen, zal voor de leerlingen winst betekenen. Met deze andere onzichtbare paracleet zullen de leerlingen beter gediend zijn dan met de zichtbare aanwezigheid van Jesus persoonlijk. „Het is goed voor u, dat Ik heenga. Want zo Ik niet heenga, zal de Helper niet tot u komen; maar zo Ik heenga, zal Ik Hem tot u zenden" (16, 7).

„Allen werden vervuld
van de Heilige Geest"

Welk voordeel biedt dan de onzichtbare aanwezigheid van de Geest boven de zichtbare aanwezigheid van Jesus? De Geest die naar zijn volheid in eigen persoon nog maar alleen in Jesus Christus in de geschapen wereld is verschenen, zal nu voortaan ook los van Jesus in de wereld naar heel zijn volheid werkzaam zijn. Was Hij tijdens het aardse leven van Jesus aan de persoon van Jesus gebonden en daardoor slechts op één punt van de aarde tegelijkertijd aanwezig, na zijn zending zal Hij over heel de wereld en in elk van de apostelen naar zijn volheid werkzaam kunnen zijn. „Dit zeide Hij van de Geest, die zij zouden ontvangen, die in Hem zouden geloven. Want de Geest was er nog niet (los van Jesus), daar Jesus nog niet verheerlijkt was" (7, 39).
Bovendien zal de Geest de leerlingen en alle gelovigen van binnenuit bijstaan en helpen. Hij zal werkzaam zijn binnen in het gemoed, in de harten en de geesten van de leerlingen, van hun opvolgers en van allen, die tot de Kerk van Christus behoren. Deze innerlijke steun en verlichting is veel steviger en duurzamer dan de uiterlijke banden, waarmee de leerlingen hier op aarde met hun Meester verbonden waren. Nog tijdens het laatste avondmaal moest Jesus op de broosheid van hun verknochtheid wijzen. „Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: de haan zal niet kraaien, vóórdat ge Mij driemaal verloochend hebt" (13, 38). Pas veel later zal Petrus werkelijk bereid zijn met Jesus de marteldood in te gaan. Maar dan dank de innerlijke banden, die hem met Jesus verbonden houden door de innerlijke werking van de H. Geest.

Zo blijkt heel het proces van verinnerlijking en vergeestelijking, dat we in de heilsgeschiedenis kunnen nagaan, zijn laatste fase bereikt te hebben sinds de zending van de H. Geest, die vanaf die dag werkzaam is in de schoot van de H. Kerk en in de harten van de afzonderlijke gelovigen. Zo worden allen tezamen en elk afzonderlijk gevoerd tot de volle waarheid en tot het volle licht. En zoals de levensprocessen in de schoot der Allerheiligste Drieëenheid door de voortkomst van de H. Geest uit Vader en Zoon afgesloten worden, zo wordt de openbaring van diezelfde Drieëne God naar buiten in de wereld afgesloten door de zending van de H. Geest, welke zending eveneens geschiedt door Vader en Zoon. „Maar de Helper, de Heilige Geest, die de Vader zal zenden . . . ." (14, 26). „Maar zo Ik heenga, zal Ik Hem tot u zenden" (16, 7).

PINKSTERGEBEUREN EN H. VORMSEL

DOOR DRS. B. MELKERT O.P.

Pinksteren herinnert ons aan het H. Vormsel zoals Pasen ons het H. Doopsel in herinnering brengt en Witte Donderdag de instelling van de H. Eucharistie en van het H. Priesterschap. Pinksteren is een mysterievolle herdenkingsdag en dat betekent dat we niet kunnen volstaan met op die dag het moment voor de geest te roepen waarop wij voor de bisschop neerknielden om het H. Vormsel te ontvangen. Op die dag wordt er meer van ons als gevormden gevraagd. Wie een verjaardag viert ziet op het voorbije jaar terug en stelt zich er op in, het nieuwe jaar met vernieuwd idealisme in te zetten. De goede kansen en mogelijkheden voor de toekomst worden overdacht, de beste wensen worden uitgesproken en de ervaring van jaren bemoedigt ons met de gedachte dat we de fouten van het verleden niet behoeven te herhalen. Bij een herdenkingsdag van ons sacramentele leven is eveneens zo'n vernieuwing van inzicht en mobilisatie van alle krachten op zijn plaats. Dit alles speelt zich niet alleen af op menselijk vlak. Het is een gebeuren dat loodrecht uit de hemel ons mensenleven aangrijpt zoals de zon met haar warmte en licht het horizontale vlak van ons leven weldadig beïnvloedt. En zelfs deze beeldspraak is nog onvoldoende. Genade-leven is een *inwendig* door God gegrepen en veroverd zijn. Zo kan Pinksteren een dag zijn waarop wij opnieuw door Gods genade gegrepen worden en het leven overeenkomstig de vormgenade intenser geleefd wordt.
Welke zin heeft het Pinkstergebeuren en welk verband ligt er tussen het Pinkstergebeuren en het H. Vormsel? Een dogmatische beschouwing, of mogen we niet eerder spreken over een dogmatische meditatie, kan ons in de bovengeschetste gesteltenis brengen.

PINKSTEREN

Pinksteren is ondenkbaar zonder Pasen. Zij behoren bij elkaar. Het Pascha des Heren is de glorieuze tocht van de Heer door een zee van lijden naar de verrijzenis. Pasen is een mysterie dat voltrokken is voor ons: *propter nos et propter nostram salutem,* voor ons en voor ons heil, bidden we in ons Credo. Deze woorden slaan niet alleen op het geheim van de menswording maar op alle mysteries die in het Credo in verband met het

leven van Jesus beleden worden. Pasen staat aan de top van al deze heilsmysteries. Pasen is bij uitstek *het* feest van onze verlossing.
Op het eerste gezicht heeft het de schijn dat theologen de paasvreugde drukken door te zeggen dat Christus ons door zijn dood en verrijzenis „in oorzaak" verlost heeft. Maar bij een dieper doordenken op deze uitdrukking dringt het tot ons door dat alleen in deze beschouwing van het paasgebeuren dood en verrijzenis een zin krijgen die hun invloed verklaart over alle tijden en alle plaatsen.

Toen Christus stierf en verrees is het mensdom niet van iedere zonde ontslagen. In een zeker opzicht bleef veel hetzelfde en in een ander opzicht veranderde er enorm veel. Het mensdom bleef een gevallen mensdom, bleef een zondige mensheid en ieder kind dat op de wereld komt zal zowel vóór als ná de verrijzenis van Christus in vijandschap met God geboren worden. De zonde, ook de persoonlijke zonde blijft onder ons voortleven. En de zonde brengt na de komst van Christus nog grotere schuld mee. „Wanneer Ik niet gekomen was en niet tot hen had gesproken, dan zouden ze geen zonde hebben; maar nu hebben ze geen verontschuldiging voor hun zonde" (Joan. 15, 22). Enorm veranderd is de situatie in zover we nu in Christus bezitten een bron tot vergeving van alle schuld en straf, een bron tot herstel van vroegere waardigheid. Een *algemene* bron is Hij geworden en dat woord „algemeen" moeten we in de wijdste betekenis van het woord nemen. Bovendien is deze Christus een der onzen, geboren uit het geslacht van David. In Hem ligt onze menselijke natuur besloten die in Hem door het lijden tot heerlijkheid is gebracht. Wanneer deze verheerlijkte Christus contact met ons opneemt en zijn invloed op ons laat gelden dan zullen we deel hebben aan zijn mysteries. En dit contact wordt in ons gelegd door geloof en sacramenten. Met Pasen is daarom onze subjectieve verlossing nog niet af. We behouden onze behoefte aan verlossing. De verlossing moet nog individueel op ons worden toegepast. St.-Thomas verduidelijkt dit met een alledaags voorbeeld. Hij vergelijkt Christus met een medicijn die genezing kan brengen voor alle kwalen. Maar de medicijn moet worden ingenomen wil de genezing volgen.

Voor menig christen bestaat deze subjectieve verlossing in het „in de hemel komen". Dat is het ook, maar het is nog veel meer. Verlost worden betekent naar het beeld van Christus inwendig gevormd worden, een andere Christus worden. Verlossing is niet een uitwendig voor God gerechtvaardigd verklaard worden om de verdiensten van Christus; verlossing is niet beperkt tot een bewustzijn in de hoogste toppen van de geest van een zekerheid niet verdoemd te zullen worden: verlossing is een ingreep in heel het menselijk leven, in heel het dagelijks doen en laten dat nu in de letterlijke zin van het woord door Christus' leven wordt bezield. Hier hebben we een kijk op de geweldige realiteit die zich onder ons afspeelt en op de peilloze diepte die het woord „algemene oorzaak" ons ont-

hult. De verheerlijkte Christus van Pasen en van al zijn mysteries is de Christus die dagelijks op alle plaatsen en tijden ons omvormt naar zijn beeld, die oorzaak is van alles.

Bij het verlaten van de aarde zag het er naar uit dat alle mogelijkheden van een directe invloed voortaan zouden zijn afgesloten. De verslagenheid van de apostelen in Joan. 14, 1, is goed te begrijpen en Jesus geeft hun de psychologisch juist gekozen troost, als Hij hun zegt dat ze niet als wezen zullen achterblijven (Joan. 14, 18). Christus zal het contact blijven onderhouden maar als de *verheerlijkte* Christus. Voortaan zal het gebeuren door de H. Geest die de Geest van de verheerlijkte Christus is. Daarom belooft Hij aan de apostelen de H. Geest te zullen zenden en heeft Hij gebeden. „Dan zal Ik de Vader bidden en Hij zal u een andere Helper geven om bij u te blijven voor eeuwig" (Joan. 14, 16). Aan deze H. Geest schrijft Christus het werk van onze subjectieve verlossing toe, waarin we gelijkvormig gemaakt worden aan Christus. Het werk van de H. Geest zal strekken tot verheerlijking van Christus. „Hij zal Mij verheerlijken, want van het Mijne zal Hij ontvangen en het verkondigen aan u" (Joan. 16, 14). Zoals Christus tijdens zijn aardse leven de Vader heeft verheerlijkt zo zal na de verrijzenis de H. Geest Christus manifesteren in de verlossing van de mensen tot aan het einde der tijden.

Een overdadige, overvloedige uitstorting van de H. Geest heeft dan plaats op het Pinksterfeest, na de Hemelvaart. Eerder kon deze gebeurtenis volgens Gods heilsplan niet plaats vinden. Jesus had gezegd: „Het is goed voor u, dat Ik heenga. Want zo Ik niet heenga, zal de Helper niet tot u komen; maar zo Ik heenga zal Ik Hem tot u zenden" (Joan. 16, 7). Dat eerste Pinksteruur was een uur waarop de apostelen op een uitzonderlijke manier naar het beeld van Christus werden gevormd. Hun twijfel verdween, hun inzet voor het Koninkrijk Gods werd volledig; in vurige liefde voor heel de wereld wilden zij instrumenten zijn voor genadebedeling. Onverschrokken klonk hun prediking, want zij wisten dat zij de fundamenten waren van de Kerk, de gemeenschap waar Christus zijn leven lang aan had gebouwd. Het wonder van Pinksteren was de plechtige afkondiging, bekendmaking van de Kerk. „Want zoals Hij zelf bij het begin van de uitoefening van zijn predikambt door zijn eeuwige Vader door middel van de H. Geest die onder de gedaante van een duif neerdaalde en over Hem bleef, werd bekend gemaakt, zo heeft ook Christus, de Heer, toen de apostelen hun verheven lerarentaak zouden gaan beginnen, zijn Geest uit de Hemel neergezonden die in vurige tongen op hun hoofd rustte en de hemelse zending van de Kerk en haar hemels ambt als met een vinger van Gods hand aanduidde" (Enc. *Mystici Corporis*, 1943, uitg. E.D. 32).

Die pinksterheiligheid is in de Kerk *gebleven*. De H. Geest is ons immers geschonken voor eeuwig (Joan. 14, 16).

het heilig vormsel

Die heiligende bijstand schenkt de H. Geest ons door alle sacramenten. Maar een bijzondere betrekking en een bijzondere gelijkenis ligt er tussen hetgeen op Pinksteren gebeurde en hetgeen ons door het H. Vormsel geschonken wordt. Het H. Vormsel wordt daarom omschreven als de *sacramentele mysterieviering* van het pinkstergebeuren.
De overvloedige uitstorting van de H. Geest op het pinksterfeest was in de eerste plaats een versterking van het genadeleven van de apostelen. Zij zouden niet met zo'n overtuiging hebben kunnen prediken wanneer zij niet zelf inwendig in hun overtuiging waren gestrekt.
Dit is juist hetgeen ook als het eerste effect van het H. Vormsel moet worden gezien: de inwendige versterking van de genade van het doopsel. Tussen beide sacramenten bestaat een zeer nauw verband. Vroeger werden ze ook meestal tegelijk toegediend. Van praktische betekenis kan het daarom zijn, wanneer men bij de verklaring van deze twee sacramenten er voor waakt het H. Vormsel als een integrerend deel van het doopsel voor te dragen hoewel men van de andere kant — en dat is misschien van nog groter belang in deze tijd waarin tussen het ontvangen van doopsel en vormsel een grote tijdsruimte kan liggen — er de grootste nadruk op moet leggen dat dit H. Vormsel een vervolmaking is van het leven door het H. Doopsel geschonken. Dat we hier met twee onderscheiden sacramenten hebben te maken kan toegelicht worden met hetgeen de Handelingen der apostelen over het toedienen van het H. Vormsel verhalen. In Handelingen 8, 14-20 wordt verteld, dat Joannes en Petrus naar Samaria werden gestuurd om daar de christenen te bezoeken die wel gedoopt, maar blijkbaar nog niet gevormd waren. De twee ,,bisschoppen" legden deze christenen de handen op onder een gebed en door deze ceremonie werd hun de H. Geest meegedeeld. Alles wat we voor het toedienen van een sacrament kunnen eisen had hier plaats. Er was een uitwendige symbolische handeling van de handoplegging en het gebed van de bisschoppen; er was ook een inwendige genade-effect dat door deze handeling werd meegedeeld. Het ging hier ook niet over een doopsel maar over een sacrament waar het doopsel bij verondersteld werd.

de genade van het vormsel

De versterking van het genadeleven van het H. Doopsel heeft volgens St.-Thomas zijn oorzaak hierin dat de beletselen die in ons een slappe houding veroorzaken worden weggenomen. Het geloof zal door het H. Vormsel kunnen uitgroeien tot radicale overgave aan alles wat door God ons is geopenbaard en tot een beschouwen van de wereld met het oog van God. Het kan uitgroeien tot een geloof dat bergen kan verzetten. De liefde zal niet steeds klein gehouden worden door de eigengereide ikzucht, maar

werkelijk uitgroeien tot een liefde die de naam van naastenliefde ten volle kan dragen. Alle deugden kunnen worden tot een levenshouding die men terecht bij volwassenen mag veronderstellen en onder deze deugden zal vooral de deugd van godsdienstigheid het karakter van de christen gaan bepalen. Meer bewust zal hij de sacramenten gaan ontvangen. Zijn biecht zal geen sleurbiecht mogen zijn, wanneer hij de genade van het H. Vormsel in zich niet tegenwerkt; spreekt St.-Paulus niet over het uitdoven van de H. Geest in ons? Biechten zal worden een bewust rouwmoedig neerknielen voor de priester om met het bewustzijn van werkelijke schuld zijn zonden te belijden en wetend dat men tegenover God geen aanspraak heeft op rechten zal men eenvoudigweg om zijn barmhartigheid komen smeken die ons om de verdiensten van Christus door het sacrament gegeven wordt. De gevormde zal zijn godsdienstigheid tonen in het meeofferen van de H. Mis als een staan onder het Kruis om door de handen van de priester aan de *Clementissime Pater,* de allergoedertierenste Vader het offer van zijn Zoon aan te bieden. Het H. Vormsel geeft ons rijpheid in het geestelijke leven, volwassenheid. Door de kracht van dit sacrament zal de gevormde de geboden van God niet in een geest van vrees of angst onderhouden maar in liefde. In de gevormde zullen dan de woorden van Christus in vervulling gaan van Joan. 14, 23: „Zo iemand Mij liefheeft zal hij mijn woord onderhouden; dan zal mijn Vader ook hem beminnen en Wij zullen tot hem komen en ons verblijf bij hem nemen". Dit bewust beleven van het mysterie der inwoning Gods is de kern van ieder geestelijk leven dat de gevormde nu in alle rijkdom krijgt toegedeeld.

Is het te verwonderen dat zo iemand ook bijzonder deelachtig zal worden aan de persoonlijke openbaringen die Christus in het leven aan de heilige doet? Heeft Christus zelf niet gezegd: „Wie mijn geboden heeft en ze onderhoudt, hij is het die Mij liefheeft; maar wie Mij liefheeft zal door mijn Vader worden bemind en ook Ikzelf zal hem beminnen en Mij aan hem openbaren" (Joan. 14, 21).

We zijn bij de inwendige groei van het genadeleven met opzet lang blijven stil staan omdat deze inwendige groei van het grootste belang is voor het begrijpen van datgene wat als gevolg hiervan aan het H. Vormsel eveneens wordt toegeschreven: de sociale houding die van de gevormde terecht mag verwacht worden. De bewuste groei van het genadeleven leidt vanzelf naar een grote bekommernis met de medemens. Meer liefde betekent meer naastenliefde. Meer naastenliefde betekent je inzetten voor het heil van de ander. En hoe zou de christen die overtuigd is van de waarheid dat de Kerk de enige weg tot redding is beter zijn bekommernis kunnen uitdrukken dan door tegenover zijn medemensen te getuigen van het geloof? In de redding van de medemensen gaat het in deze tijd volgens kardinaal Suhard meer om een getuigen dan om een overtuigen. Een van Christus' laatste woorden die staan opgetekend in de H. Schrift luidt:

„Maar wanneer de H. Geest over u komt, zult ge kracht ontvangen en mijn getuigen zijn in Jerusalem, in heel Judea en Samaria, en tot aan het einde der wereld" (Hand. 1, 8). Door dit getuigen gelijkt de christen in zijn sociale leven op Christus die in het boek der Openbaring de eretitel draagt van de „waarachtige Getuige" (1, 5). Door zijn gloedvolle, diepgelovige getuigenis is de gevormde christen van een onschatbare waarde voor het leven van de Kerk en de bloei er van.

het merkteken

We moeten hier bovendien voor ogen houden dat naar de overtuiging van de Kerk dit sacrament slechts eenmaal kan ontvangen worden. Daaruit blijkt dat behalve de meedeling der heiligmakende genade een ander effect wordt verondersteld. Evenals bij het H. Doopsel noemen we dit een merkteken. Wanneer iemand gevormd is wordt hij om reden van dit merkteken beschouwd als een bijzonder lid van de Kerk. Hij wordt geacht een christen te zijn met een opdracht binnen het leven van de Kerk. Hij is een professional, een beroepsgetuige geworden voor zijn geloof. In de regel wordt het onderscheid tussen gevormde christenen en degenen die alleen maar zijn gedoopt aldus getypeerd: wanneer in een land een oorlog uitbreekt zullen alle burgers misschien wel de moed hebben om de vijand te bestrijden maar het kan niet van hen geëist worden. De soldaten zijn degenen die de opdracht hebben. Zelfs wanneer de burgers vluchten kunnen zij de plicht hebben om zelfs met het grootste gevaar voor hun leven de stad te verdedigen. Zo is het ook met de gevormden. Wanneer het welzijn van de naaste het vraagt zijn de gevormden de aangewezen personen om het geloof te verdedigen en er voor te getuigen, zelfs al zou het hun het leven kosten. Deze opdracht, deze plicht, deze bevoegdheid is zo onvergankelijk in de christen gegrift dat zelfs al zou hij door persoonlijke schuld niet in staat van genade leven, hij toch nog deze taak zal hebben te vervullen.

Dit merkteken ziet men in de regel als een vervolmaking van het merkteken dat men bij het H. Doopsel ontvangen heeft. Wanneer het merkteken van het H. Doopsel ons reeds een deelneming gaf aan het priesterschap van Christus, dan worden we door het H. Vormsel er nog inniger mee verbonden omdat we dan „in Hem verzegeld zijn door de beloofde H. Geest" (Ef. 1, 13).

Als strijders voor de Kerk hebben we bovendien deel aan zijn Koningschap en als getuigen van het geloof aan het profetische ambt dat we in Christus erkennen. Ligt in dit merkteken niet juist het fundament voor de opdracht die de leek in de Kerk heeft? Dit is althans de mening van Schillebeeckx die zegt in zijn bekende werk *„De sacramentele heilseconomie:* „We zijn daarenboven van mening, dat het Doopmerkteken als kwa-

litatief geïntensifieerd door het vormselmerkteken, de eigen laicale levensopdracht van de katholieke lekengemeenschap fundeert. Door deze geintensifieerde merktekening krijgt de leek, binnen het ene bovennatuurlijke levensbestel, zich de kosmos toegewezen als datgene wat hij christelijk te humaniseren heeft, zodat de zgn. „christelijke cultuur" medegetuigenis wordt van het christelijk leven van geloof, hoop en liefde. Binnen de steeds breder om zich heen grijpende ecclesia heeft daardoor de katholieke lekengemeenschap tot eigen levensopdracht het christelijk genadeleven te laten doordringen in alle lagen van het binnen-wereldse levensbedrijf" (blz. 548). Is het te veel gezegd wanneer we beweren dat juist door het H. Vormsel het pinkstervuur in de Kerk blijft gloeien?
Misschien zal men de bemerking maken dat wanneer het H. Vormsel een waarde heeft zoals wij die hebben uiteengezet het niet verantwoord is om een dergelijk sacrament toe te dienen aan kinderen, die niet tot een dergelijke katholieke actie in staat zijn. Over deze kwestie is nog lang niet het laatste woord gezegd, maar we mogen hier wel naar voren brengen dat de geestelijke volwassenheid van een kind anders moet beoordeeld worden dan die van een man. Waarom kunnen kinderen niet in het apostolaat worden ingeschakeld? Heeft de Kerk dit eigenlijk niet altijd gedaan? Bovendien moeten we bedenken dat in ieder genadeleven een groei mogelijk is. Zal men niet veel meer voor deze groei open staan, wanneer men van jongs af aan het bewustzijn heeft meegekregen een opdracht te hebben in de Kerk die verantwoording eist voor het leven van de medemens? Steeds hebben de bisschoppen als de bedienaren van dit sacrament kinderen gevormd en daardoor opgenomen in het leger van de Kerk dat getuigend en verdedigend zich inzet.

Besluit

Bij het pinkstergebeuren is door een wonder de levenskracht van de Kerk door God bekend gemaakt. Deze vitaliteit is gebleven en zal blijven tot aan het einde der tijden. In de gemeenschap die de Kerk is leeft een levenskracht die „smacht" naar de totale verheerlijking van Christus op aarde. Dit zal in vervulling gaan bij de parousie. Dan zullen de sacramentele rijkdommen van de Kerk ophouden te bestaan, omdat het dan niet meer nodig is „reikhalzend uit te zien naar de toekomst". Dan zal er alleen nog maar een gemeenschap van heiligen bestaan. God zal alles in allen zijn geworden. Maar van de eerste pinksterdag af tot aan het einde zal het pinkstervuur blijven branden door de mysterievolle viering van het pinksterwonder dat door het H. Vormsel onder ons plaats grijpt.

DE LITURGIE VAN HET VORMSEL

door Prof. Dr. Th. A. VISMANS O.P. (Nijmegen)

In de hier volgende beschouwingen willen we proberen vast te stellen welke gedachten omtrent het sacrament van het vormsel in het ritueel tot uitdrukking komen. Niet alles immers wat de kerkvaders en de theologen over dit sacrament bedacht en geschreven hebben heeft in vorm en woord van de liturgie zijn neerslag gevonden. Van de andere kant is het gevaar niet denkbeeldig dat men, door de liturgie vanuit een al te beperkte gezichtshoek te benaderen, aan de rijkdom die er in vervat ligt voorbij ziet.

Daarbij zullen een aantal historische notities niet kunnen ontbreken, ook al wagen wij ons hier niet aan een systematische uiteenzetting van de ontwikkeling die de liturgie van dit sacrament in de loop der eeuwen heeft doorgemaakt, en die niet altijd geheel rechtlijnig is geweest. Een verantwoorde verklaring van de liturgie immers kan slechts gegeven worden wanneer deze gebaseerd is op de historische achtergrond waaruit de liturgie ontstaan is — wat nog niet wil zeggen dat de verklaring zelf met die historische gegevens belast moet worden. Het leek echter wenselijk ook de verantwoording de lezers van dit tijdschrift onder ogen te brengen, zij het zonder verwijzingen naar het technisch-wetenschappelijk apparaat dat werd gebruikt.

De tekst.

Voor het gemak van de lezer geven we hier allereerst de tekst van het vormsel-ritueel in Nederlandse vertaling.
De indeling zal dadelijk worden toegelicht.

1. a. De H. Geest kome over u en de kracht van de Allerhoogste beware u voor zonden.
   b. Onze hulp is in de naam des Heren,
   Die hemel en aarde gemaakt heeft.
   Heer verhoor mijn gebed,
   En mijn geroep kome tot U.
   De Heer zij met u,
   En met uw geest.
2. Laat ons bidden.
   Almachtige eeuwige God, die U gewaardigd hebt deze Uw dienaren uit het water en de H. Geest te doen herboren worden, en die hun vergiffenis van alle zonden hebt geschonken, zend over hen Uw zeven-

vormige H. Geest, de Vertrooster uit de hemel, neer. Amen. De Geest van wijsheid en verstand. Amen. De Geest van raad en sterkte. Amen. De Geest van wetenschap en godsvrucht. Amen. Vervul hen met de geest van Uw vreze en teken hen met het teken van het Kruis van Christus, en wees hun genadig ten eeuwige leven. Door dezelfde Jesus Christus onze Heer, Uw Zoon, die met U leeft en heerst in de eenheid van dezelfde Geest, God in alle eeuwen der eeuwen. Amen.

3. a. N., ik teken u met het teken van het Kruis, en vorm u met het Chrisma van het heil. In de naam van de Vader en de Zoon en de H. Geest. Amen.
   b. Vrede zij u.

4. a. Bevestig, o God, datgene wat Gij in ons bewerkt hebt vanuit Uw heilige tempel die in Jerusalem is.
   Eer aan de Vader .... Zoals het was ....
   Bevestig, o God ....
   b. Toon ons, Heer, Uw barmhartigheid,
   En geef ons Uw heil.
   Heer, verhoor mijn gebed,
   En mijn geroep kome tot U.
   De Heer zij met u, en met uw geest.
   Laat ons bidden.
   God, die aan Uw Apostelen de H. Geest hebt geschonken en hebt gewild dat Hij door hen en hun opvolgers aan de overige gelovigen zou worden medegedeeld, zie genadig op onze nederige bediening neer en geef dat dezelfde H. Geest, nederdalende in hen wier voorhoofd wij met het H. Chrisma gezalfd en met het teken van het H. Kruis getekend hebben, hun hart tot tempel van Zijn heerlijkheid moge maken door zich te gewaardigen er in te wonen. Gij die leeft en heerst met de Vader en dezelfde H. Geest, God in alle eeuwen der eeuwen. Amen.
   c. Zie, zo zal ieder mens die de Heer vreest gezegend worden. De Heer zegene u uit Sion opdat gij de goederen van Jerusalem moge zien alle dagen van uw leven, en het eeuwige leven moogt hebben. Amen.

De opbouw.

In zijn huidige gestalte is de liturgie van het vormsel een zelfstandig geheel, dat zeer zorgvuldig is opgebouwd, met inleiding, kerngedeelte — het eigenlijke sacramentele teken — en slot. Inleiding en slot (1 en 4) zijn in de middeleeuwen geleidelijk toegevoegd toen de tekst langzamerhand los gemaakt werd uit zijn oorspronkelijk kader: de toediening van het doopsel in de paasnacht. Daarmee werd de liturgie aangepast aan de reeds lang

bestaande praktijk, waarbij het doopsel door de priester, het vormsel door de bisschop, gewoonlijk dus ook in een afzonderlijke plechtigheid, werd toegediend. Zo werden door de middeleeuwse liturgisten de inleidende en slotteksten geschapen, die de toediening van het vormsel, los van doopsel en paasnacht, tot een afzonderlijke, afgeronde plechtigheid maakten.
Hoewel deze nieuwe teksten niet zonder betekenis zijn, en met name het slotgebed voor de zegen (4, b) een nieuw gedachte uitspreekt, zullen we eerst het kerngedeelte van de plechtigheid in het oog nemen. Uit onze indeling blijkt reeds dat dit gedeelte méér omvat dan de handelingen met begeleidende woorden die aan iedere vormeling apart voltrokken worden, en met name ook het gebed om de zevenvormige H. Geest (2), dat over de hele groep van vormelingen wordt uitgesproken, en van een algemene handoplegging vergezeld gaat. Ofschoon dit gebed ook tot de inleiding schijnt te behoren, vooral wanneer het vormsel aan een grote groep wordt toegediend, en ofschoon het door de theologen vaak als niet-wezenlijke, inleidende formule behandeld is, menen we toch dat deze tekst wel degelijk tot het sacramentele teken behoort (ook al sluiten we hiermee niet uit dat het misschien voor de geldigheid van het sacrament niet strikt vereist is). De verantwoording van deze opvatting zal in de loop van deze beschouwingen blijken.

De sacramentele handelingen.

Als elk sacrament is het vormsel een eenheid van woord en handeling. In feite zijn in het vormsel drie handelingen uiterst nauw met elkaar verbonden en vrijwel samengesmolten: handoplegging, zalving van het voorhoofd met chrisma, en bekruising van het voorhoofd.
a. *De handoplegging.* Van deze drie handelingen is alleen de handoplegging onbetwijfelbaar in het Nieuwe Testament als een op het doopsel aansluitende, maar daarvan toch onderscheiden ritus betuigd (vgl. Hand. 8, 14-17; 19; 2-6). Op zichzelf kan de handoplegging zeer verschillende dingen betekenen: genezing, verzoening, machtoverdracht, duivel-uitdrijving, mededeling van de H. Geest, en in al die betekenissen komt zij voor in de liturgie. Haar precieze zin zal in elk concreet geval moeten blijken uit de omringende omstandigheden en vooral uit de woorden die haar vergezellen. In de liturgie van het vormsel nu vinden we de woorden die de handoplegging als symbool van de mededeling van de H. Geest doen kennen in de aanroeping van de zevenvormige H. Geest (2). Oudtijds, en tot in de teksten van de 13e eeuw, vinden we dit gebed dan ook vergezeld van een handoplegging over elke vormeling afzonderlijk. Pas in het Pontificale Romanum van Guillelmus Durandus van het einde van de 13e eeuw wordt een kennelijk reeds oudere praktijk vastgelegd die bij dit gebed de handoplegging over de hele groep verrichtte. De aandacht van de

„Vervul de harten van uw gelovigen"

theologen is intussen nl. vrijwel geheel gericht op de chrisma-zalving als het voornaamste element van de vorm-ritus, die zij als een impliciete handoplegging gaan beschouwen. Eerst het Pontificale Romanum van 1752 zal de huidige rubriek invoegen die een handoplegging bij de zalving voorschrijft. Daarmee is de handoplegging weer, zij het op een ander moment, en a.h.w. als een toepassing van de algemene handoplegging die voorafgegaan is, in ere hersteld. Maar het blijft staan dat de woorden die haar zin bepalen in het gebed om de zevenvormige Geest te vinden zijn.

b. *De zalving met chrisma*. Reeds vroeg is in het inwijdingsritueel (doopsel plus vormsel) na het doopbad een zalving ingevoegd. De hellenistische zede zich na het baden te zalven speelt hier mee, maar dan verrijkt met heel de symboliek van Oud en Nieuw Testament: Christus als de gezalfde bij uitstek, in wiens messiaanse priester- en koningswaardigheid de gedoopte deelt. De vraag bij welk sacrament deze zalving hoorde werd aanvankelijk niet gesteld, wat wel begrijpelijk is wanneer men bedenkt dat beide sacramenten toen nog een nauwe rituele eenheid vormden. Geleidelijk nu wordt deze chrisma-zalving in nauw verband gebracht met de mededeling van de H. Geest. Enkele Bijbelteksten hebben hiertoe aanleiding gegeven, zo b.v. verbinding van de twee Johannes-teksten 1 Joh. 2, 27: ,,In u blijft de Zalving, die ge van Hem (Christus) ontvangen hebt; ge hebt dus niet nodig dat iemand u leert. Maar juist zoals zijn Zalving het u leert, zó is dat alles ook waar en geen leugen" en Joh. 14, 26: ,,Maar de Helper, de H. Geest, die de Vader zal zenden in mijn naam, Hij zal u alles leren en alles u in herinnering brengen, wat Ik u heb gezegd". De zalving, die de gelovigen onderricht, is dus de H. Geest, de chrisma-zalving na het doopsel wordt daardoor teken van de mededeling des Geestes. Een andere gedachtengang die tot dezelfde verbinding leidde, en die we o.a. terugvinden in de wijdings-prefatie van het chrisma op Witte Donderdag is deze: De zalving van Jesus tot Christus heeft in het bijzonder plaats gehad toen, na zijn doopsel in de Jordaan, de H. Geest onder de gedaante van een duif over Hem neerdaalde. Ook de gelovige wordt na zijn doopsel gezalfd, hij wordt christen, gezalfde; ook hier zal dus de zalving teken zijn van de mededeling van de H. Geest. Tegen de achtergrond van deze gedachten, die we in talloze variaties bij alle Vaders terugvinden, wordt het feit verklaarbaar dat de zalving in het Oosten zonder meer de handoplegging verdringt en tot uitsluitende vorm-ritus wordt, en dat in het Westen althans te Rome de chrisma-zalving a.h.w. in tweeën wordt gesplitst: een chrisma-zalving van de kruin als afsluiting van het doopsel, een chrisma-zalving van het voorhoofd verbonden met de handoplegging als symbool van de mededeling van de H. Geest, dus als vormritus. Nu krijgt de zalving in de middeleeuwen geleidelijk de meeste aandacht, ten koste van de handoplegging, zoals we reeds zagen. Daarbij speelde de tekst van 2 Cor. 1, 22 een voorname rol: ,,Welnu, God die ons

en u onwankelbaar aan Christus bindt (qui autem *confirmat* nos vobiscum in Christo) en ons heeft gezalfd, Hij heeft ook zijn zegel op ons gedrukt en de waarborg van de Geest in onze harten gelegd". Deze tekst verstond men nl. van het vormsel *(confirmatio)*, en men vond er niet de handoplegging, maar wel de zalving in uitgedrukt. Vandaar ook dat de begeleidende woorden van de sacramentele handeling, die in de middeleeuwen hun huidige vorm gekregen hebben, en het in de middeleeuwen ontstane slotgebed (4, b) op deze zalving zo sterk de nadruk leggen.

c. *De bekruising van het voorhoofd.* Aan de derde sacramentele handeling die deel uitmaakt van het vormsel-ritueel, nl. de bekruising van het voorhoofd, wordt gewoonlijk niet al te veel aandacht geschonken, en tot op zekere hoogte is dit verklaarbaar; het zou immers kunnen zijn dat dit kruisteken bijkomstig was aan de zalving, een zekere stilering van het gebaar van zalven. Zo is het eigenlijk ook bij het H. Oliesel, wanneer de priester de verschillende ledematen van de zieke zalft met de zieken-olie in de vorm van een kruis. Dit kruisteken heeft wel zin, omdat het wijst op het kruis van Christus als de bron van alle genade, maar is voor het overige toch ondergeschikt aan de zalving, die het eigenlijke sacramentele teken is. Bij het vormsel liggen de verhoudingen echter beslist anders: hier is de bekruising *niet* ondergeschikt aan de zalving, maar heeft zij een eigen, min of meer zelfstandige plaats en betekenis. Dit blijkt reeds uit het feit dat het kruisteken zowel bij de begeleidende woorden (3, a), als bij het gebed om de neerdaling van de H. Geest (2), als tenslotte bij het afsluitende gebed (4, b) als een apart teken vermeld wordt. Het blijkt ook uit het feit dat wij in enkele van de oudste benamingen van het vormsel (soms van doopsel plus vormsel), zoals ,,consignatio, bezegeling" en ,,signaculum, zegel", een verwijzing vinden naar het kruisteken en niet naar de handoplegging of de zalving.

De handeling is ontleend aan het maatschappelijke leven van de eerste eeuwen. Door een teken op het voorhoofd was de slaaf kenbaar, niet alleen naar zijn maatschappelijke stand, maar ook als eigendom van een bepaalde meester. De soldaat ontving een teken dat zijn inlijving in een bepaald legeronderdeel aangaf. Zo werd de gedoopte, door de ,,consignatio", de bezegeling met het teken van het Kruis, gekenmerkt als eigendom van Christus, die hem met zijn Bloed had vrijgekocht. Het is niet onmogelijk dat deze tekening van het voorhoofd met het kruis aanvankelijk een zelfstandige slotceremonie was van het gehele inwijdings-ritueel doopsel-vormsel. In feite werd deze bijzondere ,,consignatio", bezegeling met het kruisteken, in onderscheid met de vele kruistekens in de voorbereidende fasen van het doopsel-ritueel, al spoedig verbonden met de mededeling van de H. Geest. Het verband ligt vooral in de bijbelse gedachte dat de H. Geest de Geest van Christus is, waarover elders in dit nummer uitvoerig gesproken wordt. Zo geeft dit teken van het kruis aan, dat het vormsel

de bezegeling is van onze deelname aan de verlossing in het doopsel door de mededeling van de H. Geest. Men vergelijke ook de tekst van Ephes. 1, 13, die in dit verband is toegepast: „In Hem zijt ge verzegeld geworden met de beloofde H. Geest".

De sacramentele woorden.

Uit de analyse van de sacramentele handelingen die in het vormsel tot één teken samenvloeien is reeds een goed deel van de rijke inhoud van het vorm-ritueel naar voren gekomen: het vormsel is een uitstorting van de H. Geest over de gedoopte, waardoor deze deel krijgt aan Christus' waardigheid als gezalfde, en blijvend gemerkt wordt als eigendom van Christus, wiens Geest hem doordringt als zalf-olie.
Laten we nu nagaan of er wellicht uit de woorden die deze handelingen begeleiden en omringen, en voor zover ze in het vorige niet reeds aangehaald werden, nog andere elementen zijn af te leiden, die deze kerngedachte nog nader toelichten en verrijken.

a. *De verhouding tot het doopsel.* In het bovenstaande werd reeds op de nauwe samenhang tussen doopsel en vormsel gewezen. De aanvang van het gebed om de H. Geest (2) wijst hier echter zo nadrukkelijk op, dat wij nog even hierop terug moeten komen. Door het feit dat het vormsel in de kerk van het Westen altijd aan de bisschop als de gewone bedienaar is voorbehouden (het middeleeuwse slotgebed 4, b brengt dit en passant even nadrukkelijk onder de aandacht) is de samenhang tussen beide sacramenten, zeker voor het gevoel van de grote meerderheid der gelovigen, vrijwel verloren gegaan. In feite is het vormsel de voltooiing van het doopsel. Het sacrament is inderdaad niet noodzakelijk ter zaligheid, maar daarmee is eigenlijk te weinig gezegd: het vormsel is immers een vervollediging van het doopsel. De oudste romeinse teksten van het vormsel zeggen het met nadruk: „Men zorge er absoluut voor dat dit sacrament niet verwaarloosd wordt, want hierin wordt elk geldig doopsel bevestigd (confirmatur)". Uit deze teksten kan men ook wel afleiden dat de middeleeuwse, en tot in onze tijd meest gangbare naam van dit sacrament, „confirmatio", waarmee ook ons woord „vormsel" samenhangt, aanvankelijk de betekenis had van „confirmatio baptismi, bevestiging van het doopsel", en dus de nauwe verbondenheid van beide sacramenten nog eens onderstreept, al is het waar dat het woord later meer verstaan is in de zin van „bevestiging, versterking van de vormeling". Dit element zal in de voorbereiding op het vormsel de volle nadruk moeten krijgen.

b. *De H. Geest en het christelijk leven.* In welke zin is het vormsel de voltooiing van het doopsel, waartoe vooral wordt de Geest ons geschonken? De openingsgroet (1, a) drukt het nogal negatief uit: de H. Geest geeft ons de kracht de zonden te vermijden; de eigenlijke aanroeping van

de H. Geest (2) echter drukt het positief uit: het gaat om de mededeling van de zevenvormige H. Geest, die als Geest van wijsheid en verstand, van raad en sterkte, van wetenschap en godsvrucht en van de vreze des Heren de christelijke levenspraktijk in heel zijn volheid leidt en verzekert. Het doopsel legt de grondslag door ons van de zonde te verlossen en het leven van Christus te schenken, het vormsel geeft de genade dat in de praktijk om te zetten: het is het sacrament van de christelijke levenswandel in de meest uitgebreide zin van het woord. De middeleeuwse theologie heeft deze gedachte uitgedrukt door het vormsel aan te duiden als het sacrament van de geestelijke volwassenheid, het sacrament dat ons de kracht geeft voor de strijd. En dit is zeer juist wanneer men maar bedenkt dat de geestelijke volwassenheid niets met de lichamelijke volwassenheid te maken heeft maar reeds aanwezig is zodra de mens tot redelijk en dus ook tot christelijk handelen, tot goed en kwaad in staat is, en dat het christelijk leven uiteraard een strijd is, zoals St.-Paulus telkens weer in zijn brieven benadrukt. Ook het woord „getuigen" is in dit verband niet misplaatst, want zolang de wereld en zelfs de Kerk het visnet is, dat goede en kwade vissen omvat, en zeker nu wij leven in een steeds grondiger ontkerstende wereld zal elk authentiek christelijk leven, hoe onopvallend ook, een „getuigenis" vormen. Wij mogen echter deze gedachten niet gaan verengen: het vormsel is ons niet alleen maar gegeven voor ons optreden naar buiten, voor de spectaculaire strijd voor het geloof, voor het militante getuigen tegen een ongelovige wereld, maar primair veel breder: voor de consequente beleving van het geloof, ook in de verborgen wereld van ons hart, van ons gezin, van ons werk. De omschrijving van het vormsel als „het sacrament van de Katholiekse Actie" is een onduldbare verarming van zijn betekenis en inhoud. De interpretatie van de zachte tik op de wang, die de oorspronkelijke vredeskus vervangen heeft, als een kaakslag met heel de achtergrond van het middeleeuwse ridderwezen, is een laatmiddeleeuwse symptoom van deze begripsverenging.

c. *De inwoning van de H. Geest.* Tenslotte wijzen we nog op een mooie gedachte die in de slotoratie (4, b) tot uitdrukking komt. De mededeling van de H. Geest is een blijvende: het is een inwoning in het hart van de mens. En daarom kan het vormsel ook gezien worden als een tempelwijding. De middeleeuwse nadruk op de chrisma-zalving, die ook bij de kerk- en altaarconsecratie zo'n belangrijke rol speelt, is niet vreemd aan deze gedachte; het parallelisme tussen het ritueel van doopsel-vormsel en van kerkwijding is trouwens een opvallend en bekend feit.

Uit al deze beschouwingen blijkt wel hoe rijk het toch zo simpele ritueel van het vormsel is aan gedachten. Ook al vinden wij niet alle elementen die de theologische bezinning omtrent het vormsel in de loop der eeuwen naar voren heeft gebracht er uitdrukkelijk in terug, in ieder geval ligt het

meest fundamentele er toch, expliciet of impliciet, in uitgedrukt. Het is de taak van de katecheet de ogen voor deze rijkdom te openen, en daardoor de waardering voor het sacrament van het vormsel te doen toenemen en op een hecht fundament te vestigen.

De Heilige Geest

als geest van christus

door prof. h. verhaeghe, o.m.i.

I. Als tweede Adam, hoofd van een nieuwe schepping, verheft de verrezen Christus zich boven de eerste schepping en behoort Hij wezenlijk tot een andere orde. Hij is een „nieuwe" verschijning, „hemels" en „geestelijk", „levenwekkende en heiligende geest" (I Kor. 15, 45).
Wanneer wij deze eigenschappen van de verheerlijkte Zaligmaker willen samenvatten en begrijpen, dan vinden wij de laatste uitleg in het bijbels begrip „geest", waarmede Paulus de radicaal nieuwe en gans andere bestaanswijze van de verheerlijkte Messias heeft willen uitdrukken. Wat betekent zijn uitdrukking „Christus is geest?" In onze moderne westerse talen roept dit woord spontaan de gedachte op aan allerlei wezens die, in tegenstelling met de wereld van het lichamelijke, zuiver onstoffelijk zijn, zoals b.v. de engelen, de menselijke ziel en haar vermogens; de bijbelse betekenis van „geest" is echter anders, en roept in de eerste plaats gedachten op aan kracht die van God komt, een macht die dieper in de mens ingrijpt, uiterst vruchtbaar in allerlei verwezenlijkingen. Een „heilige geest" is een gave Gods die door zijn kracht het menselijke tot een hoger plan verheft en er werkzaam is als beginsel van alle godsdienstige kennis en deugd, van deelname aan het goddelijke.
Wanneer de H. Paulus derhalve getuigt: „Christus is geest", dan betekent dit niet op de eerste plaats dat Christus voortaan een wezen is zonder lichaam, maar wel dat Hij ongeschapen en hemels is, dat Hij definitief de sfeer van het goddelijke is binnengetreden en niet meer behoort tot onze aardse, zichtbare en onzichtbare schepping. Maar juist in die vergankelijke wereld is die „vergeestelijkte" mensheid van Christus in haar verhoogde levensstaat een kracht Gods geworden, vruchtbaar in verwezenlijkingen die de natuur ver overtreffen: Hij deelt onvergankelijkheid mede omdat Hij door zijn verheerlijking werd aangesteld tot „Zoon Gods in kracht".
Diezelfde begrippen van geest als „kracht Gods", „vruchtbaarheid" enz. worden natuurlijk evenzeer toegeschreven aan de H. Geest die aan de gelovigen wordt medegedeeld: zij zullen de „kracht" van de H. Geest ontvangen, naar de beloften van Jesus. De gelovigen ontvangen derhalve het goddelijk leven krachtens de verheerlijkte Christus en krachtens de

H. Geest: deze dualiteit komt vooral tot uiting in de brieven van Paulus en is het gevolg van de wijze waarop God de nieuwe schepping tot stand heeft gebracht.
Immers, het christelijk leven dat een aanvang nam met de verschijningen van de verrezen Christus, putte zijn kracht uit de inlijving in de vergeestelijkte Heer, en uitte zich onmiddellijk in tot dan toe onbekende geestelijke rijkdom, vreugde en vrede, vernieuwing van het zedelijk leven, naastenliefde, vereniging met God in vertrouwen en spontaan gebed, buitengewone genadegaven. Deze rijke goddelijke zegen schreven de eerste christenen toe aan de werking van de verrezen Christus en aan die van de H. Geest. Anders kon het ook niet: in de verrijzenis van Christus zagen de apostelen de vergeestelijkte Heer als de volheid van het Rijk Gods in hun midden aanwezig; bij het Pinksterwonder werden zij aangegrepen door een geestelijk enthousiasme dat geen menselijke oorsprong had en waarin zij de vervulling zagen van alle messiaanse profetieën, welke de H. Geest toeschreven aan de komst van de Messias. Zij begrepen dat de verrezen Christus, delend in de glorie en in de scheppende kracht van de Vader, de schatten van het Rijk des Hemels ten volle over hen uitstortte in de gave van de H. Geest. Zo hebben zij én in de verrezen Christus én in de H. Geest het princiep gezien van de nieuwe schepping, en werden eenzelfde werkzaamheid en dezelfde hoedanigheden toegekend aan beide, zonder duidelijke afbakening der grenzen. Het goddelijk leven in de gelovigen wordt zonder onderscheid toegekend aan Christus en aan de Geest; in de ondervinding der christenen staan de kracht Gods, de verheerlijkte Christus en de Geest op één lijn.

II. Betekent dit dan dat zij, op zichzelf beschouwd, identiek waren? Uit eenzelfde concreet gevolg mogen wij nog geen identiteit van oorzaak veronderstellen. Eenzelfde werkelijkheid kan van twee verschillende oorzaken afhankelijk zijn, wanneer wij haar zien vanuit een verschillend standpunt. En in feite ontstaan de zoëven opgesomde vruchten van het christelijk leven uit de tegenwoordigheid van de H. Geest en van de verrezen Christus in de gelovigen; maar de tegenwoordigheid van de H. Geest bezitten zij omdat Hij aan hen werd medegedeeld, terwijl Christus in de zijnen aanwezig is door zijn voortdurend verlossingswerk waardoor Hij hen zijn verheerlijkt, goddelijk leven mededeelt.
Zo heeft het vroegste christendom steeds een welbepaald onderscheid bewaard tussen de H. Geest en de verrezen Christus als principen van de nieuwe schepping. Enkel het Woord is vlees geworden; wat tot het verlossingswerk en het leven van Christus behoort, kan niet worden toegeschreven aan de H. Geest; hoewel de H. Geest over Jesus neerdaalt en zijn leven richt (doopsel, bekoring in de woestijn) kan toch niet worden gezegd dat Hij tot de persoon van Christus behoort. Bovendien heeft de

H. Geest een welomschreven werking in het leven van de christenen: Hij ligt aan de oorsprong van de charismen. De buitengewone genadegaven en werken in het algemeen worden aan zijn werking toegeschreven, „aan eenieder mededelend zoals Hij het wil" (I Kor. 12, 11), met uitzondering van de verschijningen van Christus. Diezelfde charismen zijn niet rechtstreeks het werk van Christus in de gemeenschap van de gelovigen: ze worden ons weliswaar „in" Christus gegeven, en hangen af van onze vereniging met Hem (I Kor. 1, 9). Zij hebben wel degelijk de H. Geest als persoonlijke bewerker: Hij is een persoon die in ons „woont" als in een tempel.

Samenvattend kunnen wij dus zeggen dat in dit opzicht de H. Geest niet te vereenzelvigen is met „de Geest van Christus", en moeten wij ook het onderscheid blijven bewaren tussen de H. Geest en de verheerlijkte Christus in hun respectievelijke werking in de gelovigen. Om hun verschillende rol bij de fundamentele heiliging van de gelovigen te omlijnen kunnen wij zeggen dat het wezenlijk en constitutief element van het goddelijk leven in de gelovigen de inlijving is in de verheerlijkte Christus door het geloof en het doopsel; tegelijkertijd en als begeleidend noodzakelijk bestanddeel dat logisch daarmede samenhangt wordt hun de H. Geest geschonken om hun de mogelijkheid te geven te handelen volgens het nieuwe leven dat in hen is. De mededeling van de H. Geest volgt logisch op de verheerlijking van Christus: „De Geest was er nog niet, want Jesus was nog niet opgestaan uit de doden" (Jo. 7, 39). De inlijving in Christus behoort tot de orde van het zijn, de gave van de H. Geest tot de orde van de beleving en van de uitoefening van dit nieuwe leven. Deze dubbele gave in de orde van het zijn en in de orde van het handelen — ontologisch en dynamisch — is onverdeelbaar in het concreet bestaan, doch moet noodzakelijk onderscheiden worden om de respectievelijke functie van de verrezen Christus en van de H. Geest ten overstaan van de gelovigen te begrijpen.

De inlijving in de verrezen Christus door geloof en doopsel is een eerste manier om de tegenwoordigheid van het goddelijk levensprinciep in de gelovigen en in het mystiek lichaam te verklaren. Deze bepalingen steunen op wat Jesus Christus *eigen* heeft, met uitsluiting van de andere twee goddelijke personen. Alleen het Woord is vlees geworden: zo vormen alle gelovigen één enkel mystiek lichaam samen met Christus en zijn zij de „volheid" van Christus. Het is op deze wijze dat wij het best de vele teksten begrijpen waar Paulus met het woord „geest" niet de persoonlijke H. Geest bedoelt, doch de sfeer van het bovennatuurlijke, van het hemelse, en goddelijke. Anders gezegd: het radicaal nieuwe, het grondig anders zijn dat de mens te beurt valt door zijn inlijving in Christus. „Het doopsel in eenzelfde geest" (I Kor. 12, 13), „eenzelfde geest worden met Christus" (I Kor. 7, 17) en talrijke andere uitdrukkingen zinspelen op de geestelijke natuur die wij verwerven door onze vereniging met Christus: die

„levenwekkende geest is" (I Kor. 15, 45). In de meeste teksten waar Paulus spreekt over „geest" moeten wij hieraan een eerder vage betekenis toekennen. Paulus beschouwt de „geest" als een bovenaardse werkelijkheid die over ons komt. En op die manier gezien omschrijft „geest" de toestand van de verrezen Christus waarin wij allen delen, en waardoor wij formeel de goddelijke natuur van aangenomen kinderen Gods ontvangen.

III. Maar ditzelfde „zijn in Christus" en het behoren tot het mystiek lichaam van Christus kunnen wij terugbrengen naar zijn eerste oorzaak, de H. Drievuldigheid. De encycliek „Mystici Corporis" drukt de theologen op het hart dat zij steeds alles, wat betrekking heeft op God beschouwd als hoofdoorzaak, moeten herleiden tot de drie personen van de H. Drievuldigheid. Volgens deze opvatting dan, alles herleidend tot God, kent de H. Schrift het verlossingswerk evenzeer toe aan de H. Geest als aan Christus: het is in feite gemeenschappelijk werk van Vader, Zoon en H. Geest. De Kerk wordt toegeschreven aan de werking van de Vader zowel als van de Zoon en van de H. Geest: de inwoning in de ziel is zowel inwoning van Christus als van de H. Geest. Het is dan ook vanuit het mysterie der goddelijke drieëenheid dat wij begrijpen hoe Christus in zijn gelovigen en in de Kerk tegenwoordig en werkzaam is door zijn H. Geest. „In de Geest" en „in Christus" zijn daarom in de taal van Paulus praktisch evenwaardige uitdrukkingen, omdat zij zich in heilige wezenseenheid verenigen: Zoon en H. Geest zijn in de Vader; Vader en Zoon in de H. Geest. Zo zegt de encycliek *„Mystici Corporis":* „Christus is in ons door zijn Geest die Hij ons mededeelt en waardoor Hij in ons werkt, bij zover dat alle goddelijke gaven die de H. Geest in de gelovigen bewerkt, tevens het werk zijn van Christus" . . . . „Immers", zegt St.-Thomas, „Christus werkt door de H. Geest. Op die manier wordt alles wat door de H. Geest wordt veroorzaakt eveneens bewerkt door Christus". Jesus zelf verklaarde dat de beloofde H. Geest tevens zijn Geest was: „Wanneer de Helper komt, die Ik u van de Vader zal zenden, dan zal die van Mij getuigen . . . . Hij zal Mij verheerlijken, *want van het Mijne zal Hij ontvangen* en het u mededelen" (Jo. 15, 26 en 16, 14). Jesus is het dan ook die de H. Geest mededeelt na zijn verrijzenis: „Ontvangt de H. Geest . . . ." en die Hem voor Pinksteren belooft als een „kracht Gods, waardoor zij (de leerlingen) over Hem zullen getuigen". Om het innig verband en de wisselwerking tussen H. Geest en verrezen Christus aan te tonen betoogt Paulus dan ook kernachtig: „De Heer is de H. Geest" (II Kor. 3, 1).
Wanneer wij derhalve enerzijds zeiden dat het woord „geest" in de brieven van Paulus veelal de deelname in de geestelijke natuur van Jesus aanduidt, dan moeten wij anderzijds ook erkennen dat in vele gevallen de betekenis van „geest" dubbelzinnig is. Het is niet altijd gemakkelijk het onderscheid te maken tussen teksten die spreken over „geest" in de eerste

zin en over „geest" als de persoonlijke H. Geest. Deze vaagheid is geen teken van onduidelijkheid en armoede, maar veeleer van samengebalde rijkdom en geladenheid. Paulus bedoelt met de algemene zeggingswijze „wij zijn in de geest", dat het bestaan van de christen als geestelijk wezen afhankelijk is van de verrezen Christus die hem zijn verheerlijkt leven mededeelt, en van de instorting van de H. Geest en zijn gaven. Op die manier zijn alle virtualiteiten van een persoonlijke H. Geest die ingestort wordt, en van de geestesgave „in Christus" aangeduid. (Op dezelfde wijze is de vage formule „in Christus" draagster van rijke gedachten: zowel Christus die leeft in de gelovigen als de gelovige die leeft van het leven van Christus in hem).

IV. Wat betekent dan praktisch gezien het feit dat de inwonende H. Geest de Geest is van Jesus Christus? Op de eerste plaats dat Christus zelf op deze wijze tegenwoordig is in zijn gelovigen en in zijn Kerk; en daaruit volgt dan dat deze tegenwoordigheid van Christus in zijn gelovigen door zijn H. Geest hen steeds meer aan Hem zelf gelijk maakt; dat de gelovigen Kind Gods zijn, heilig en vrij, verbonden in bovennatuurlijke liefde. Deze verschillende punten willen wij nog even toelichten.
De H. Geest is de Geest van Christus, en dusdanig richt Hij de gelovigen naar Christus en verwezenlijkt in hen de Christus-gelijkenis. Hoe zou de H. Geest ook anders kunnen dan aan Christus gelijkvormig maken, aangezien Hij zijn Geest is? De H. Geest die in I Kor. 2, 10-16 wordt medegedeeld, is „het inzicht van Christus". Door Christus medegedeeld, schenkt Hij diens „inzicht" aan de gelovigen en maakt dat zij in denken en gerichtheid steeds verder worden herschapen in het beeld van de verrezen Zaligmaker. Men heeft wel eens gezegd dat de inwoning van Christus in de ziel van de zijnen als een soort lokale tegenwoordigheid dient opgevat te worden. Maar zoals wij het zetelen van Christus aan Gods rechterhand niet ruimtelijk moeten verstaan, zo moeten wij evenmin Christus' inwonen in de gelovigen als lokale aanwezigheid begrijpen. Veeleer wil Paulus ons leren dat deze aanwezigheid van Christus in ons een dynamisch ingrijpen is, dat Hij door zijn H. Geest in ons teweegbrengt. En zoals de inwoning van Christus in de zielen van de gelovigen, zo wordt ook de inlijving van de gelovigen in Christus aan de H. Geest toegeschreven. Beide aspecten van de tegenwoordigheid van Christus in de gelovigen zijn het werk van de H. Geest, omdat Hij de Geest van Christus is. „God zal uw sterfelijke lichamen levend maken door zijn geest die in u woont" (Rom. 7, 11); „De christen wordt één Geest met Christus" (I Kor. 7, 17).
Deze gelijkvormigheid met Christus, die de H. Geest in ons bewerkt, maakt ons dan ook tot kinderen Gods. Het is de H. Geest die in onze harten het woord legt dat tot nog toe alleen Christus tot God kon rich-

ten: „Abba, Vader". „God heeft in onze harten de Geest van zijn Zoon gezonden, en deze roept „Abba, Vader" (Gal. 6, 6 en Rom. 8, 14-15). Hier is wel degelijk sprake van een persoonlijke H. Geest, die de Geest is van Christus en die ons door zijn tegenwoordigheid dezelfde verhouding tot God mededeelt die het voorrecht was van Jesus Christus; het kindschap. „Door Christus hebben wij allen toegang tot de Vader in eenzelfde Geest" (Ef. 2, 18).

Daarom ook zal de H. Geest in ons die gesteltenissen verwekken die ons geleidelijk inniger omvormen naar het ideale beeld van Gods eigen Zoon, Jesus Christus: volledige overgave aan de wil van de Vader, vreugde, vrede en betrouwen, het bewegen van onze harten om als zonen Gods te handelen.

De inlijving in Christus door zijn H. Geest brengt ook mede dat de apostel de krachten bespeurt van zijn hemelse Meester die in hem werkzaam zijn (II Kor. 3, 5; 12, 9; Fil. 6, 13) en dat hij steeds meer ontvankelijk wordt om die goddelijke invloed. Door Christus' Geest gegrepen als hij is, is zijn énige bekommernis nu voortdurend in Hem te blijven en steeds gelijkvormiger aan Hem te worden. In die verbondenheid met Christus door zijn Geest vindt de christen de kracht om in alle lijden en gevaar de dood te trotseren en standvastig te blijven; „in Christus die hem sterk maakt vermag hij werkelijk alles" (Fil. 4, 13). Juist in die ogenblikken waar het menselijk ik verdeeld en gesplitst is onder druk van zorg en kommer openbaart zich de tegenwoordigheid en de werking van Christus' Geest het best: „Wanneer ik zwak ben, dan ben ik sterk" (II Kor. 12, 20). De gelovige ervaart hoe Christus zelf in hem spreekt door de H. Geest (II Kor. 13, 3), „dat Christus' waarheid in hem is" (II Kor. 11, 10).

Uit die tegenwoordigheid van de H. Geest volgt tevens dat de gelovigen „heiligen" zijn. „Wie de Heer aanhangt is één Geest met Hem" (I Kor. 6, 16) en de geest van Christus, is immer een „geest van heiliging" (Rom. 1, 4). Hun zedelijk leven moet dan ook door deze H. Geest in hen tot stand komen, groeien en volharden. Want het is de Geest in hen die zich teweer stelt tegen de werken van het vlees en van de wereld: „Laat u leiden door de Geest en geeft niet toe aan de begeerten van het vlees, want het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest werkt tegen het vlees in" (Gal. 5, 16-17). „. . . . Leeft in deze Geest van heiligheid die vrede en leven betracht" (Rom. 8, 5-6) en die ons geleidelijk zuiver en meer „geestelijk" d.i. heilig maakt. „Bedroeft de Geest niet die in u is" (Ef. 4, 30)! „Want dit is Gods wil: Uw heiliging" (I Tes. 4, 3) en „Gij zijt niet meer in het vlees, doch in de Geest, aangezien de Geest Gods in u woont" (Rom. 8, 9-11).

Deze betrachting tot heilig leven die de Geest van Christus bewerkt in de gelovigen maakt hen terzelfdertijd steeds meer vrij: „Waar de Geest is, daar is de vrijheid" (II Kor. 3, 17). Dit streven van de H. Geest naar

„Gij zult het aanschijn van de aarde vernieuwen"

„vrijheid" is een ware roeping van de christenen: „Gij zijt geroepen om vrij te zijn" (Gal. 5, 13); „het is opdat wij vrij zouden blijven dat Christus ons bevrijd heeft" (Gal. 5, 1), d.w.z. de Geest van Christus in de gelovigen bewerkt dat de zedenwet waaraan zij zich onderwerpen niet een wet is die van buiten af aan hun wil wordt opgelegd, maar een wet die uit hun eigen innerlijk wezen voortkomt omdat zij haar enig princiep vindt in de Geest van Christus die hun geschonken werd. Het commentaar van Augustinus is dan ook treffend: „Bemin en handel vrij", *„Dilige et fac quod vis"*, want de christen bezit — wanneer hij in liefde met Christus' Geest verenigd is — in zichzelf het beginsel van een juist moreel oordeel en de kracht om er naar te handelen. Daarom heeft de christen in de Geest van Christus een gans bijzondere vrijheid: zijn wet is slechts de uiting van zijn eigen innerlijke nieuwe natuur.

De beoefening van de christelijke naastenliefde is slechts een schijnbare beperking van de christelijke vrijheid. Paulus verklaarde dat hij zonder aarzelen de Joodse spijswetten zou onderhouden — hoewel hij daartoe niet gehouden was — indien hij anders zijn broeder zou bedroeven. De christen moet inderdaad rekening houden met de tekorten, de eisen en de gevoelens van zijn medemens: „Dat alles in oprechte liefde gebeure". Maar dit is geen beperking van de „vrijheid", want voor de geestelijke mens gebeurt dit even spontaan en natuurlijk als de vleselijke mens zich zelf bemint: in de Geest van Christus delen allen hetzelfde goddelijk leven; daarom is de wet van dit leven de naastenliefde. De Geest van Christus is liefde, de handel en wandel van de christen in de Geest is leven in liefde (Rom. 8, 4 en Ef. 5, 2). De Geest van Christus is de liefdeband die Jesus en zijn leerlingen verbindt als de rank en de wijnstok waardoor de christenen elkaar beminnen met de liefde van de Christus tot hen. Een liefde die gaat tot het uiterste, tot de dood, is slechts op deze goddelijke wijze uitvoerbaar.

Als samenvatting van dit laatste deel kunnen wij derhalve zeggen dat de H. Geest, als Geest van Jesus Christus, de menselijke natuur van Jesus Christus en de sacramenten gebruikt als middelen om ons met God te verenigen. De Geest van Jesus Christus is werkzame oorzaak en ziel van het goddelijk leven in ons, zodat Hij ons het kindschap Gods en de heiligheid mededeelt; Hij is tevens „gast" van onze ziel die in ons woont als in een tempel en zelf de wet is van dit goddelijk leven dat wij moeten leiden: een wet van vrijheid en liefde. Tenslotte, aangezien wij allen delen in dezelfde Geest, is deze Geest tevens de band tussen de leden van het mystiek lichaam, en de ongeschapen ziel zelf van de Kerk. Door de tegenwoordigheid van de H. Geest is Jesus Christus zelf aanwezig in de gelovigen en in zijn Kerk, die „één lichaam en één Geest" (Ef. 4, 4) is. Evengoed als hij schrijft dat wij allen gedoopt zijn in Christus, schrijft de apostel de vage doch zo rijke formule: „In één Geest zijn wij allen gedoopt"

(I Kor. 12, 13). De H. Geest als Geest van Christus is zodoende beginsel van eenheid, en aan Hem wordt op bijzondere wijze de éénmaking van de gelovigen toegeschreven. Ieder jaar bidden christenen van alle belijdenissen samen onder ingeving van dezelfde Geest: ,,Opdat allen één zijn . . . .". In alle kerken waar ,,de Geest nog belijdt dat Jesus Zoon Gods is" blijft het innerlijk beginsel van het éne mystiek lichaam werkzaam: de Geest van Jesus Christus, die ons diens Leven en Licht schenkt, die de eenheid smeedt tussen alle gelovigen en gans het mystiek lichaam van Christus verenigt met de almachtige Schepper.

de heilige geest

als eschatologische gave

door prof. dr. fl. hofmans

Het ligt niet in Gods aard, iemand een doel te geven en hem dan aan zichzelf over te laten. Hij laat zijn kinderen niet weerloos als wezen achter. Hij heeft ons de H. Geest geschonken.

Toch mogen wij niet menen dat die H. Geest, die we in doopsel en vormsel ontvingen, een laatste en definitief bezit is. Wij zijn reizigers. Pelgrims. Goed uitgeruste reizigers, zeker. De scholastieke traditie heeft ons een uitgelezen inventaris van deze „uitrusting van de H. Geest" nagelaten:

1° De *heiligmakende genade:* een fundamentele wezensverandering, veroorzaakt door een persoonlijke relatie met de drie goddelijke Personen. Deze werkelijkheid staat op het zijns-plan, behoort tot de ontologische orde, niet tot de psychologische: we hebben er normaal geen directe psychische ervaring van.

2° De *theologische deugden:* geloof, hoop en liefde. Zij worden „ingestort" bij het doopsel en liggen aan de grondslag van de wezenlijke levensopdracht van de christen, nl. de beleving van de heiligmakende genade.

3° De *zedelijke deugden:* de hele levenshouding wordt vanuit een goddelijk principe doorlicht en doordesemd.

4° De *gaven van de H. Geest:* waardoor de theologale en zedelijke deugden op volmaakte wijze in praktijk gebracht worden, vooral te kenmerken door voortschrijdende spontaneïteit: vlugheid, vlotheid, gemak.

5° De *charisma's:* uitzonderlijke begenadigingen van personen in dienst van de H. Kerk: profetie, lezen in de harten, miraculeuze genezingen, enz. Een soliede uitrusting dus! Het doel van dit artikel is echter niet, deze korte beschrijvingen nader te ontleden. Veeleer willen we nagaan wat deze mooie dingen kenmerkt als *gaven van ons op-weg-zijn,* als typisch voor de bovennatuurlijke *homo viator.*

Daartoe gaan we eerst eens kijken naar hun oorsprong, waar ze in organische eenheid verschijnen. Vervolgens ondervragen we de Schrift naar hun uiteindelijke bestemming. Ten slotte trachten we te vatten, welke hun zin is in ons huidig leven.

het tijdperk van de h. geest ingeluid

De Oud-Testamentische verwachting hing samen met de Messiasgedachte, maar wellicht zegden de woorden „de Heilige Geest" nog meer. De inhoud van deze verwachting was even vaag als groot: men verwachtte een volheid, een weelde, een uitstorting. Die „Heilige Geest" zou zonder enige beperking op de Messias rusten: hij zou ook overvloedig uitgestort worden over „alle vlees". De Joden maakten er zich verschillende voorstellingen van, soms zeer materiële. Maar vrijwel algemeen was de overtuiging: als God de Heilige Geest zou schenken, dan was de wereld in haar eindfase getreden, de eindtijd ingeluid: de heilige geest was een eschatologisch goed [1]).

En nu kwam Jesus. Hij deed inderdaad het tijdperk van de H. Geest inluiden; op een wijze zelfs die alle verwachtingen overtrof. Hij verkondigde dat de fameuze laatste tijden aangebroken waren.

Zelf bezit Hij in volheid de Heilige Geest, zoals blijkt uit de bewogen synagogezitting te Nazareth (Lc. 4, 18-21). Geleidelijk wordt duidelijk dat Hij ook voor allen de Heilige Geest meebrengt, maar dan op een wijze zoals geen enkele Jood, nadenkend over de uitdrukking „Heilige Geest", ooit gedroomd had. Het is onmogelijk dit hier zelfs maar vlug te schetsen; wij mogen volstaan even te wijzen op het *samen*-aanwezig zijn van de elementen in het begin van dit artikel opgesomd. De grote gaven die Jesus brengt zijn immers:

1⁰ Verlossing, heil: wat men later „heiligmakende genade" zal noemen.
2⁰ Wonderen, voornamelijk genezingen.
3⁰ Geloof, conditie voor 1⁰ en 2⁰, maar zelf een gave Gods.

Zonder moeite herkent men hierin de nummers 1, 2 en 5 uit onze „scholastieke lijst". Zij zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden. Jesus eist steeds geloof, maar het gevolg kan zowel een genezing zijn als een zondenvergiffenis. Hij zegt: „Vrouw, uw geloof heeft u gered" tot iemand die aan bloedvloeiing leed (Lc. 8, 48) *èn* tot de boetvaardige zondares, die een ernstiger kwaal had dan de lichamelijke (Lc. 7, 50). Er zijn mensen die langs het dak een lamme voor Jesus' voeten neerlaten; Hij zag hun *geloof* — klaarblijkelijk hun *genezings*-geloof! — en zegt tot de man: „Uw *zonden* zijn u vergeven" (Mc. 2, 5).

Met nadruk zegt Jesus dat het geloof in staat is bergen te verzetten (Mt. 17, 20), dat alles mogelijk is voor wie gelooft (Mc. 9, 14), waarbij Hij zeker niet uitsluitend aan geestelijke dingen denkt. En anderszijds is het eerste effect van het geloof (en van het doopsel): gered te worden

---

[1]) Denk bv. aan de personen die Jesus' geboorte omgeven, in het kindheidsevangelie van Lucas. De heilige Geest, sedert eeuwen werkeloos, toont zich plots in volle kracht: in Zacharias, in Joannes (van in de moederschoot reeds!), in de profetes Anna, in Simeon.

naar de ziel, terwijl wie niet gelooft, veroordeeld zal worden (Mc. 16, 15). Maar onmiddellijk volgt hierop weer een andere belofte: „Deze *wonderen* nu zullen hen vergezellen die hebben *geloofd:* in mijn Naam zullen zij duivels uitdrijven, vreemde talen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen, en al drinken zij dodelijk vergif, het zal hun niet schaden; zieken zullen zij de handen opleggen en zij zullen genezen" (Mc. 16, 17-18).
Zó moeten wij de aankondiging van de Doper begrijpen: Jesus is Degene die doopt met de Heilige Geest (Mt. 3, 11; Jo. 1, 33). Dat duidt ongetwijfeld op het doopsel waardoor men, gelovend, uit God geboren wordt (Jo. 1, 12-13; 3, 5). Maar *tegelijkertijd* en evenzeer op de wondermacht die in de wereld treedt, op de charisma's. Voor Joannes was het essentieel slechts te dopen *in water* (Jo. 1, 26); even veelzeggend was het dat „hij *geen enkel wonder* verrichtte" (Jo. 10, 41). Het is Jesus die de volheid brengt, nu geeft God de Heilige Geest *„zonder maat":* de Vader heeft de Zoon *alles* in handen gegeven (Jo. 3, 34-35).

de eerste verwezenlijking

De aankondiging is slechts na Jesus' verscheiden in vervulling gegaan; voordien „was de Geest er nog niet, daar Jesus nog niet verheerlijkt was" (Jo. 7, 39). Maar dank zij de *Handelingen* (en ook de brieven van Paulus) zijn wij bij machte de eerste verwezenlijkingen van die eschatologische beloften na te gaan. Opnieuw letten wij voornamelijk op de éénheid van al die elementen. Werkelijk, men heeft de indruk dat God alles inééns geeft: het is laatste-dagen-werk.
Pinksteren zelf vooreerst, de dag van de „nederdaling" van de H. Geest, zoals we het wat al te conventioneel en nogal duif-achtig zeggen. Het was de dag van de eerste doopsels „tot vergiffenis der zonden" (Hand. 2, 38): van de eerste doop-genade dus voor circa 3.000 mensen. Het was natuurlijk ook de dag waarop zij *geloofden* (v. 41). Voor de apostelen was het wellicht de dag van hun investituur in het apostelambt (maar dat laten we hier onbesproken). Voor de apostelen en de vele anderen die op die plaats bijeen waren, was het ook de dag van een charisma, dat wij door het „talenwonder" aanduiden: zij loofden op extatische wijze God in verschillende talen „naargelang de Geest hen liet spreken" (v. 4). En ook de nummers 3 en 4 uit onze scholastieke lijst ontbreken niet: de apostelen, die vroeger de deuren hadden gesloten uit vrees voor de Joden (Jo. 20, 19), verkondigden nu onbevreesd de verrezen Heer: een *zedelijke* deugd [1]). Meer nog, weldra gaven ze blijk van een uitzonderlijke vrijmoe-

[1]) Veelal wordt dit effect van Pinksteren overbeklemtoond, zodat het werk van de H. Geest herleid wordt tot een psychologisch iets, in kindertaal: van bangeriken stouteriken maken (dit laatste in de goede zin). Zo wordt Pinksteren een karikatuur. Toch moet men ook het tegenovergestelde euvel ontwijken; het psychologisch (zedelijk) effect is minstens tussen de regels duidelijk voelbaar.

digheid, die Sint-Thomas zonder aarzelen onder de sterkte zou rekenen, een der *„gaven van de H. Geest"*.

Al deze fenomenen horen samen, en het is de perfecte weergave van de sfeer als Sint-Petrus de voor de laatste tijden verwachte volheid hier verwezenlijkt ziet:

Hier geschiedt wat door de profeet Joël voorzegd is:
„En het zal geschieden op het einde der dagen, zegt God:
Ik zal uitstorten van mijn Geest over alle vlees . . . ." (v. 16-17).

Nadien blijven de apostelen instrumenten van dezelfde volheid van de H. Geest. Twee gevallen zijn kenschetsend. Het eerste gebeurde te Cesarea, waar Petrus in zijn rede tot de heidense honderdman Cornelius *cum suis*, juist op het ogenblik waarop hij gekomen is aan „de vergiffenis der zonden voor ieder die in Jesus *gelooft*", onderbroken wordt door niemand minder dan de H. Geest zelf. Tot verbazing van de Joodse broeders die Petrus vergezelden, werd de H. Geest over die heidenen uitgestort, „want zij hoorden hen in talen spreken en God verheerlijken" (Hand. 10, 46). En Petrus trekt de conclusie (die de eenheid van alles duidelijk doet uitkomen): „Zou iemand het water kunnen weigeren en deze mensen niet dopen, die toch de Heilige Geest hebben ontvangen, juist zoals wij?" (v. 47).

Niet minder treffend is het incident van Paulus te Efese. Hij treft er een dozijn mensen aan die wel geloofden maar waar blijkbaar toch iets abnormaals aan was. Hij vraagt hun: „Hebt gij de Heilige Geest ontvangen toen gij gelovig werdt?" (Hand. 19, 2). Maar zij bleken zelfs niet te weten dat er een Heilige Geest was: enkel het doopsel van Joannes kenden zij; zij meenden dat het tijdperk van de Heilige Geest nog niet aangebroken was! Toen lieten zij zich *dopen* in de naam van de Heer Jesus (gemeenschap met Hem: „onze" heiligmakende genade). Paulus legde hun de handen op „en de Heilige Geest kwam over hen neer; en *ze spraken in talen* en profeteerden" (v. 6). Geloof, doopselgenade, charisma's: normaal hoort dat samen.

ER RIJST EEN GROOT PROBLEEM: HET REISPROBLEEM

En toch . . . .! Weldra bleek dat alle effecten van het christen-worden niet zo onafscheidelijk waren; de volheid van de H. Geest bleek vatbaar voor graden, voor leemten zelfs. Niet alle gedoopten waren als Stefanus, vervuld van de gaven van de H. Geest. Gedoopten kwamen tekort op gebied van de elementaire christelijke liefde, sommige vielen af van het geloof (verlies der theologale deugden, van de genade-eenheid met Christus zelf). De charisma's waren niet universeel, ze hadden hun vormen, hun grenzen en . . . . hun gevaren. De Wederkomst van de Heer bleef uit: de laatste tijden bleken van een zekere duur te zijn.

Zo werd men zich langzamerhand bewust van een groot probleem: het probleem van de christen, die weet dat de volheid der tijden gekomen is, maar die anderzijds nog een heel aantal jaren op aarde moet doormaken. De H. Geest is er, maar het is nog niet de allerlaatste H. Geest. Waar aanvankelijk het besef tot de ,,eindtijd" te behoren alles overheerste, daar kwam weldra het begrip ,,tussentijd" naar voren. De allereerste christenen meenden stellig hun leven onderbroken te zien door de Parousie van de Heer; de volgende generatie voelde zich ,,onderweg"; het christelijk probleem werd nu: hoe is de conditie van de christen-onderweg? De scholastiek consacreerde de term: wij zijn *in statu viae*. Misschien herwint die inhoudrijke term wat van zijn oorspronkelijke suggestiviteit, als wij hem even vernederlandsen: de christenen werden reizigers, met éénzelfde terminus weliswaar, maar met verschillende en vrij lange routes; zo ontstond het christelijk *reisprobleem*.

Nu werd duidelijk dat de parabels van de *waakzaamheid* (Mt. 24-25: twee hoofdstukken!) hun zin hadden, en dat het geduld (t.o.v. de Wederkomst des Heren, wel te verstaan!) een voorname christelijke deugd is. Misschien is het niet geheel overbodig op te merken dat de *status viae* ook de onze is, en dat geen enkele hypothese over de mogelijke duur van de wereld de christen toelaat zich ,,hier" te ,,installeren", in onverschilligheid of althans zonder spanning t.o.v. de grote Dag des Heren. Het ganse Nieuwe Testament en alle heiligen zeggen, dat ons leven een tegemoet gaan moet zijn.

Maar hoe staat het nu *in statu viae* met die volheid van de H. Geest? De christenen hebben steeds geweten dat die volheid ons *geschonken* wordt. *Wij* preciseren nu: in doopsel en vormsel (en eventueel priesterschap). Maar ook zag men duidelijk dat die volheid voorlopig meer grenzen heeft en dat zij beroep doet op onze medewerking. Het komt er dus op aan de *zin*, de functie van die verschillende aspecten te vatten om beter te weten waar wij aan toe zijn. Daartoe moeten we eerst de definitieve eindfase in ogenschouw nemen. Zich geestelijk oriënteren betekent naar het christelijk Oosten kijken: naar het hemels Jeruzalem.

de h. geest en de hemelse fase

Men zou verwachten dat de H. Geest op het ogenblik van de Parousie de Pinkstergaven nog rijker en overvloediger maakt. Nu krijgt men bij nadere beschouwing al dadelijk de tegenovergestelde indruk. Inderdaad, van de charismatische gaven, die weelderige en meest ophefmakende effecten van de werking van de H. Geest, garandeert Sint-Paulus met klem dat zij zullen *ophouden!* ,,Profetieën: zij houden op, en talen: zij verstommen, en kennis: zij zal vergaan (1 Kor. 13, 8). Tot grote ontsteltenis natuurlijk van zijn woelige Korinthiërs, die er zo tuk op waren.

Maar er is meer. Zelfs van het geloof en de hoop, die zo'n geweldige betekenis hebben in het leven van de christen, en waarover voortdurend sprake is in de nieuw-testamentische geschriften, insinueert Paulus duidelijk genoeg dat ook zij verdwijnen. Alleen de liefde, ,,zij *vergaat nimmer*" (1 Kor. 13, 8) [1]).
Alle problemen van zedelijke deugd en heldhaftige of volmaakte beoefening ervan (onze ,,gaven van de H. Geest") vallen dan ook weg, zodat we, naast de eigenlijke hergeboorte uit God door de H. Geest niets overhouden dan de liefde. De praktische gevolgtrekking hiervan kan nauwelijks overschat worden: de liefde zal norm en maatstaf zijn van gans de rest: wat verdwijnen moet, heeft zich te richten naar wat blijft.
Wel dienen ondertussen nog twee vervangstukken aangestipt. De charisma's zullen plaats maken voor de *verrijzenis der lichamen*. Hoewel die verrijzenis doorlopend beschreven wordt als een werk van Jesus zelf (door Joannes) of van de Vader (door Paulus), toch wijzen een paar teksten uitdrukkelijk en sterk op de functie van de H. Geest in dit verband. In Rom. 8, een hoofdstuk dat bijna geheel aan de H. Geest is gewijd, stelt Paulus zijn lezers die verrijzenis in het vooruitzicht met een beroep op ,,de Geest van Hem die Jesus uit de doden heeft opgewekt" (nl. de Geest van de Vader): immers, dan zal diezelfde Vader ,,ook *uwe* sterfelijke lichamen ten leven verwekken door zijn Geest, die in u woont" (Rom. 8, 11). Ook in het bekende vijftiende hoofdstuk van de 1e Korinthiërbrief, dat expliciet aan de verrijzenis der lichamen gewijd wordt, denkt Paulus in categorieën van de Geest. Dat lichaam zal onbederfelijk, heerlijk, krachtig zijn, kortom: het zal ,,geestelijk" zijn; daardoor bedoelt Paulus stellig niet dat het een onstoffelijk lichaam zal zijn (een contradictie trouwens), maar dat het precies die goddelijke volheid in zich zal bergen, die een Jood wel móést in verband brengen met de H. Geest. Want de eerste Adam schonk het menselijk leven, de tweede Adam, Christus, schonk de levendmakende Geest (v. 45: pregnant gezegd).
En wat het geloof (en de hoop) betreft, ook hier is een vervangstuk aan te wijzen. ,,In geloof, niet in aanschouwen zwerven we rond" (2 Kor. 5, 7). ,,Thans zien wij in 'n wazige spiegel, straks van aangezicht tot aangezicht. Thans ken ik slechts ten halve; straks ten volle, zoals ik zelf ben gekend" (1 Kor. 13, 12). Verre horizonten roepen die woorden op, en zolang iemand zelf *in statu viae* is zal hij wel altijd machteloos staan tegenover hun vaagheid. Hetzelfde geldt voor die andere heerlijke verzekering: ,,Geliefden, thans reeds zijn wij kinderen Gods; maar nog is het niet openbaar geworden wat wij zullen zijn. Toch weten we, dat wanneer de openbaring gekomen is, wij aan Hem gelijk zullen zijn; want wij zullen *Hem zien*

---

[1]) Op het eerste gezicht lijkt v. 13 van datzelfde hoofdstuk daarmee in tegenspraak: ,,Thans blijven ze **alle drie** bestaan: geloof, hoop en liefde". Maar die ,,thans" geldt juist **voor de status viae.**

zoals Hij is" (1 Jo. 3, 2). Nuchter zegt het de theologie: het geloven maakt plaats voor het aanschouwen, het geloofslicht voor het glorielicht. Misschien levert de „volmaakte beschouwing" die we kennen uit de geschriften van de katholieke mystieken, hierop nog de minst onbevredigende commentaar.
De schaarse teksten die deze laatste begenadiging vermelden, maken geen gewag van de H. Geest. Ze noemen geen Schenker. Dat we nochtans ook hier te doen hebben met een (laatste) ingreep van de H. Geest, blijkt afdoende uit de teksten waarin onze viatorische Godskennis een „onderpand van de Geest" wordt genoemd, zoals we in de volgende paragraaf nog nader toelichten.

de zin van de geestesgaven in het huidig leven

Wij leven tussen twee komsten in: de komst van Christus in het vlees en zijn Parousie of wederkomst in de glorie. In principe bracht reeds de eerste komst de volheid van de H. Geest; anderzijds wacht ons toch een nieuwe begenadiging door de H. Geest op het einde. Maar hoe zijn we er nù aan toe?
Men kan zijn leven zien tegen de achtergrond van het verleden; men kan het ook zien in het perspectief van de toekomst. Feitelijk moet men met de twee richtingen tegelijk rekening houden. Zo doen ook de tolken van de nieuw-testamentische Openbaring, Paulus en Joannes in casu.
Naar het verleden kijkend mogen de gedoopten zeggen dat zij de H. Geest bezitten: Hij is uitgestort in onze harten (Rom. 5, 5), en woont in ons (Rom. 8, 9), zodat wij — Paulus zegt het met Semietisch realisme: onze lichamen — tot zijn tempels werden (1 Kor. 3, 16; 6, 19).
Maar zodra men naar de toekomst kijkt, blijkt dat we nog pas de „eerstelingen" hebben van de H. Geest, zodat wij met de gehele schepping meezuchten naar de definitieve verlossing (Rom. 8, 23); of elders heet het, dat wij een „onderpand" hebben in de H. Geest (2 Kor. 1, 22; 5, 5), een buitengewoon kostbaar iets, daar het rechtstreeks leidt naar de inbezitneming van de (latere) erfenis (Ef. 1, 14).
Tussen verleden en toekomst heeft een evolutie plaats. De christen moet groeien; zijn huidig leven heeft zin. Een volledige „oriëntering" zou nodig maken dat we al de aansporingen van Jesus en de apostelen hier herhaalden, met name wat Sint-Paulus noemt de „vruchten van de geest" (Gal. 5, 22). Een voortreffelijke systematisatie treft men aan in de scholastieke lijst, in het begin van dit artikel weergegeven; daarin wordt gans ons bovennatuurlijk „organisme" met zijn verscheidene functies logisch beschreven, op een wijze die vooralsnog niet verbeterd kan worden.
Verlangen we echter een korte, scripturistische idee om de zin van de geestesgaven in ons huidig leven te karakteriseren, dan hebben we m.i. de

keuze tussen twee: de Christus-gelijkvormigheid en de liefde. Voor de eerste karakterisering verwijzen we slechts naar de mooie tekst van Paulus, waarin hij de inhoud van het christelijk leven als volgt samenvat: „Wij spiegelen de heerlijkheid des Heren terug, en worden zelf steeds heerlijker *in zijn beeld herschapen*, zoals dit door 's Heren Geest geschiedt" (2 Kor. 3, 18; vgl. Rom. 8, 29).
Meer dan de idee van de Christus-gelijkvormigheid heeft Paulus nog de kern-idee van de liefde ontwikkeld. Hem te volgen loont te meer de moeite, daar hij de liefde ook confronteert met de andere geestesgaven; deze idee is dus wel geschikt om ons wat meer wegwijs te maken.

de liefde: blijvende en dus leidende geestesgave

Van alle geestesgaven, aan de christenen *in statu viae* geschonken, blijft naast de Christus-gelijkvormigheid-in-genade enkel de liefde bestaan. In de verwarde toestanden van Korinthe en elders, waar de charismatische spanning niet van de lucht was, gaat Paulus met zijn princiep van de-liefde-die-blijft wat orde scheppen.
De zin der charismen — een verschijnsel dat zo sensationeel is dat het onvermijdelijk tweedracht en namaakprodukten moet scheppen — wordt in het licht der liefde gedurende drie hoofdstukken uiteengezet (1 Kor. 12-14). Zelden snijdt Paulus zó direct de stof aan: „Wat de geestesgaven betreft, broeders, wil ik u niet in het onzekere laten . . . ." (1 Kor. 12, 1). Eerst argumenteert hij uit de christelijke saamhorigheid — de bekende vergelijking van het lichaam waarvan de ledematen het niet tegen elkaar mogen opnemen. Dan volgt, abrupt, de heerlijke explosie die wij „het hooglied van de liefde" noemen, en waarin alle charismen als vergankelijk tegenover de blijvende liefde gesteld worden (1 Kor. 13, 8). Dat is dus „de weg die nog veel hoger ligt" (12, 31). Wel keurt Paulus daarom de charismen niet af, en in hoofdstuk 14 wordt de uitval ietwat gemilderd: „Jaagt de liefde na, en streeft dan naar de geestesgaven . . . ." (14, 1); onmiddellijk blijkt dat de geestesgaven zelf geklasseerd worden naar hun relatie met de liefde: „ . . . . en naar het profeteren het meest", zegt Paulus. Inderdaad, het spreken in talen en andere extatische verschijnselen, die dingen bouwen de Kerk niet op. Het criterium is: datgene wat nut sticht voor de gemeente, zoals b.v. de profetie (het hele hoofdstuk 14).
Hetzelfde beginsel wordt toegepast in Ef. 4, waar de onbezonnen charismatici vergeleken worden met onmondige kinderen (Ef. 4, 14). Dit betekent geen tactische terugtocht wegens het feitelijk afnemen van de mirakelkracht van de H. Geest; stellig bij Paulus niet. Nooit zouden de charismen trouwens uitsterven: het mirakel is van alle tijden. Was er nog meer echt christendom, er zouden nog meer mirakelen zijn. Maar Paulus schreef reeds, wat nu ook nog geldt: „Het grootste mirakel is de liefde" (Mgr. Cerfaux).

het voorwerp van de liefde in de h. geest

Welke richting gaat die liefde uit? Waarheen stuwt ons de Geest van liefde? Op gevaar af ietwat te schematiseren, vatten we het meest opvallende in het object van die liefde samen:

1) *Liefde tot God,* waaronder Paulus verstaat: tot God de Vader. Zelden, bijna ontstellend zelden, zegt Paulus dat wij God beminnen of moeten beminnen. Voortdurend echter heet het: God bemint ons, God heeft ons uitverkoren, gerechtvaardigd, verlost. Wie lezen kan, voelt in die teksten een intense Godsliefde trillen. Maar het is de liefde van iemand die zeer goed weet dat hij alles ontving: een *dankbare* liefde. (Wat anders zouden wij tegenover God ook kunnen hebben? „Hij heeft ons eerst bemind . . . ." 1 Jo. 4, 10). Het gebed dat spontaan naar boven komt bij Paulus, is dan ook het dankgebed (bij het begin van alle brieven); ook zet hij voortdurend anderen daartoe aan: zijn grootste vreugde is blijkbaar dat alles uitdraait op dank- en lofgebeden tot God (2 Kor. 1, 11; Ef. 5, 20; Kol. 1, 12; 3, 17; 1 Tes. 2, 13; 5, 18 enz.). Dit lijkt ons de beste commentaar op de anders nogal vage, zij het dan onvergetelijke uitlatingen van Rom. 8: wij ontvingen de Geest van kindschap, waardoor wij roepen: „Abba, Vader!" (v. 15), en van Gal. 4: God heeft de Geest van zijn Zoon in onze harten gezonden, en Deze roept: „Abba, Vader" (v. 6). In die kreet ligt m.i. opgesloten wat juist specifiek is voor de verhouding kind-vader: een onzeglijke dankbaarheid.

2) *Liefde tot de Heer,* d.i. tot Jesus. Ook hier is Paulus terughoudend wat betreft formules. Het onderwerp is werkelijk te rijk om hier geschetst te worden. Stippen we enkel het beeld aan, waarvan we de koenheid nauwelijks bevroeden: Paulus wil de christenen — hij spreekt op dit punt steeds collectief — *verloven* met de Heer. Dat hoopje christenen uit de ongure havenstad Korinthe valt hij lastig met zijn jaloerse ijver (het zijn z'n eigen woorden): „Och, verdraagt van mij eens wat onverstand . . . . Want aan één man heb ik u verloofd, om u als een reine maagd aan Christus' zijde te stellen" (2 Kor. 11, 1-2). Wij behoren met lichaam en al aan die Bruidegom toe, en dàt juist is het grote motief dat Paulus aangeeft om onbevlekt te wandelen en het lichaam niet over te leveren aan ontucht en andere werken der duisternis (1 Kor. 6, 15-20). De H. Geest wil ons in pure vlekkeloosheid bewaren voor de Dag van Christus [1]).

3) *Liefde tot de naaste.* Dat zullen alle mensen zijn, zelfs de vijanden, maar toch speciaal de leden van de christen-gemeenten. Vooral het beginsel van eenheid doet Paulus hier voortdurend gelden, o.a. in betrekking met de charismen, zoals we hoger zagen. „Eén Geest, één lichaam", enz.

---

[1]) Op het intiem verband tussen de H. Geest en Christus kunnen we niet nader ingaan. Zie b.v. B. Willaert, **De Heilige Geest, eschatologische gave in Christus,** in Coll. Brug en Gand, 1957, 145-160.

(1 Kor. 12, 9, 11; Ef. 2, 18; 4, 4). Zoals Joannes ,,geen groter vreugde kent, dan wanneer hij hoort dat zijn kinderen in de waarheid wandelen", waaronder hij de broederliefde verstaat (3 Jo. 4-8), zo is ook de reactie van Paulus: zielsverheugd ontvangt hij het bericht van Epafras: ,,Hij is het ook, die ons bericht heeft gebracht van *uw liefde in de Geest*" (Kol. 1, 8).

de kenmerkende sfeer van de liefde

Ten slotte wagen wij het nog de *sfeer* van de liefde, die hoogste en blijvende geestesgave, te benaderen. Gebruiken we hierbij een paar modern-psychologische termen, we hopen toch niet tot *Hineininterpretierung* te komen en echt op bijbelse grondslag te blijven. De sfeer van de liefde, zoals die uit de exposés (vooral het Hooglied erop: 1 Kor. 13) en evenzeer uit incidentele passages blijkt, kan m.i. door drie elementen weergegeven worden:

1) De *belangeloosheid*, de onbaatzuchtigheid. De liefde ,,zoekt zichzelve niet" (1 Kor. 13, 5). Dit is door het christendom zo duidelijk gemaakt dat heden gans de mensheid het min of meer gehoord heeft (ja, dat men het christendom zelfs onvolkomenheid op dit punt gaat verwijten). We insisteren dus niet, en verwijzen enkel naar Paulus' voorbeeld, die om Christus' wil alles prijsgegeven heeft en als vuilnis heeft geacht (Fil. 3, 7-9). Wie de tweede brief aan de Korinthiërs even wil lezen, weet hierover genoeg.

2) De *spontaneïteit*. De liefde komt niet voort uit vrees; zij is tegenstrijdig met wettische mentaliteit. ,,Wij hebben geen Geest van slavernij ontvangen, maar een Geest van kindschap" (Rom. 8, 15). ,,De letter doodt, de Geest maakt levend" (2 Kor. 3, 6). Deze spontaneïteit is trouwens een gevolg van de belangeloosheid. Er mag misschien wel op gewezen worden dat het geen anarchie is, juist doordat het de vrijheid van de Geest is, zodat Paulus tot de schijnbare contradictie komt: ,,De *wet* van de Geest — een wet van leven in Christus Jesus — heeft u *bevrijd* van de wet van zonde en dood" (Rom. 8, 2). Hoe kan een wet bevrijden? Sint-Jan zou hierop antwoorden: ,,Omdat een dienaar niet weet wat de Heer doet; maar wij zijn *vrienden* daar de Heer ons alles heeft bekend gemaakt (wel te verstaan na de komst van de H. Geest, want voordien begrepen we niet)" (vgl. Jo. 15, 15). Paulus zelf zou antwoorden: ,,Omdat we de Wijsheid Gods bezitten, door de mededeling van de Geest. De Geest immers doorgrondt alles, zelfs de verborgenheden Gods. Die Geest hebben we juist gekregen, opdat we zouden beseffen wat ons door God is geschonken" (1 Kor. 2, 6-12). Als de H. Geest in ons werkt, moeten wij vrijer worden, minder ongedwongen de liefde beoefenen, vreemder staan tegenover de geest van de wereld.

3) *De vreugde*. Hierop letten wij niet genoeg. Het lijkt me nochtans het meest specifieke element van de christelijke liefde. Niet het levendige, zelfs charismatische geloof, het bergen-verzettende geloof maakt dat we liefde hebben; niet het wegschenken van alles wat we hebben, niet de heldhaftige doorzetting waarbij we ons lichaam geven om het te laten verbranden: niets van dat alles maakt dat we iets zijn, aldus Paulus (1 Kor. 13, 1-3). Maar wat is de liefde dan wèl, als ze niet door geloof, onbaatzuchtigheid en heldhaftigheid bepaald wordt? Ik meen de vele opsommingen van het Hooglied te mogen resumeren in één: de (christelijke) liefde is de goedheid *van iemand die een grote, een hemelse vreugde bezit.*
Dit kan verwonderlijk schijnen; de ondervinding schijnt het nochtans te leren: wie jammerend schenkt, toont weinig liefde; ,,heiligen die triestig zijn, zijn maar triestige heiligen" (Frans van Sales); de heiligen werden blijer naargelang hun liefde groeide . . . .

Maar blijven we bij Paulus: zó nauw schijnt het verband liefde-vreugde, dat het bij Paulus bijna synoniemen geworden zijn. ,,De vrucht van de Geest is: liefde, blijdschap en vrede . . . ." (Gal. 5, 22). ,,Het Koninkrijk Gods bestaat niet in spijs en drank, maar in gerechtigheid, vrede en vreugde in de Heilige Geest" (Rom. 14, 17). Dat is een soort omschrijving van de liefde. Daarop verraadt Paulus zich nog duidelijker: ,,Moge dan de God van *hoop* door het *geloof* u vervullen met alle vreugde en vrede . . . . door de kracht van de H. Geest" (Rom. 15, 13). Waarom vermeldt hij geloof en hoop en verzwijgt hij de liefde, hij die de formule gevonden heeft van ,,deze drie" (1 Kor. 13, 13)? Omdat ,,alle vreugde en vrede" de eigen sfeer van de liefde genoeg aangeeft.
Is het niet ypisch genoeg dat hij de Korinthiërs, aan wie hij het Hooglied der liefde opgestuurd heeft, een volgend schrijven als volgt rechtvaardigt: ,,In het geloof staat gij vast genoeg; ik ben enkel een medewerker aan uw *blijdschap"* (2 Kor. 1, 24). Inderdaad blijdschap of liefde was er wel wat tekort. In de brief aan de Filippenzen maakt hij van de vreugde een zo dringend gebod, dat enkel de liefde zoveel nadruk verdiende (Fil. 3, 1; 4, 4-7; vgl. 1, 25).

Dat men moet geven met vreugde (2 Kor. 9, 7) en gehoorzamen met vreugde (Hebr. 13, 17), laat zich licht begrijpen, maar Paulus gaat zo ver de buitengewone mildheid van de Macedoniërs volgende eigenaardige verklaring te geven: ,,hun hoogste *blijdschap* en hun diepste armoede deden een rijke overvloed van milddadigheid ontstaan" (2 Kor. 8, 2). Wat zoveel betekent als: ze waren wel arm, maar ze bezaten grote liefde.
Er zijn mensen van wie een grote rust uitgaat, bij wie men zich geborgen voelt. Men vermoedt dat zij van God vervuld zijn, maar hun vreugde moeten zij niet tonen: zij neemt u op. Wij denken spontaan aan iets dat de wereld niet geven kàn, aan het eigenlijke van het christendom: de liefde. Zulke mensen herinneren ons aan de richting die ons leven moet inslaan:

de richting van het blijvende, van de enige Geestesgave die blijvend de kinderen Gods zal ken-merken. Ook stellen zij ons in staat God reëler te kennen: God is liefde. Dat wil zeggen: God is een Goedheid die zich mededeelt, die zich uitstort, die het niets-verdienende overstelpt; Hij is een Vader die noodzakelijk en van alle eeuwigheid een Zoon mòèt hebben; Hij roept het niet-zijnde tot onvermoede heerlijkheid uit Zijn Blijdschap in de Heilige Geest.

Wij leven in de laatste tijden. In het tijdperk van de H. Geest, door Christus ingeluid. Toch zijn we ook nog op weg. We hebben een piekfijne uitrusting: allerlei genadegaven van de Heilige Geest. Zijn wij veilig, toch mogen we ons niet dwaasweg in het etappen-gebied gaan vestigen als bleven wij daar. Wij moeten uitkijken. Uitkijken naar het ogenblik waarop de Heer wederkomt, waarop openbaar zal worden wat wij zijn: kinderen Gods. En opdat de glorie schittere in het Rijk dat de Heer zijn Vader zal aanbieden, moeten wij groeien in de enige Geestes-gave die blijft voor eeuwig: de liefde.
„En de Geest en de Bruid zeggen: Kom!" (Openb. 22, 17).

Kerklied – KOM, HEILIGE GEEST

Vertaling van het „Veni Creator" van Joost van den Vondel.

Muziek: Boudewijn van Limbeek.

KOM, KOM O DRIE-MAAL HEIL'GE GEEST. AI,
ZE-GENT ON-ZE PINK-STER-FEEST. KOM TOR-TEL-DUIF VAN
'S HE-MELS DAK EN BRENG ONS DE O-LIJ-VEN-TAK.

Vertrooster, breng ons Christus' vree,
En neem in ons geweten steê.
Geest Gods, maak onzen geest gewis,
Dat God ons aller Vader is.

O vinger Gods, die 't stenen hert
Vermorzelt, dat het weker werd:
En Christus' wet, die eeuwig blijft,
In ons gemoed en zinnen schrijft.

O Gij, die onbegrijpelijk zijt,
Ons hert tot uwen tempel wijdt,
Die onz' inwendigheid herschept:
En lust bij ons te wonen hebt.

Kom, Hemeldauw, en overstort
't Gemoed, onvruchtbaar, en verdord.
O Stroom des levens! O Fontein!
Bevochtig ons en maak ons rein.

Kom Goddelijk Vuur, en steek voortaan
Ons koude ziel met ijver aan.
Kom, heilig Vuur, verteer, verslind,
Al wat in ons nog 't vlees bemint.

Gij, Wind des Heren, leid toch mee
Der zielen-schip in 's werelds zee:
Opdat zij, vrij van schipbreuk, dan
Landt in 't beloofde Kanaän.

Imprimatur H. Voncken, pr., Utrecht, 12, 3, 1958.

de deelname der kinderen aan de plechtigheid van het h. vormsel

door R. Beckers

In de bijdrage van pastoor R. Beckers, die hier volgt, wordt in vier punten een weergave gegeven van een praktijk in de parochie in verband met de toediening van het Heilig Vormsel.

A. Voorbereidend werk.
B. Een les over de Heilige Geest en de Heilige Kerk.
C. Een les over het Heilig Vormsel.
D. De dag van de toediening.

De beide lessen zijn in een wat uitgebreide schema-vorm gegeven. Enkele schetsen zijn ter illustratie toegevoegd.

A. VOORBEREIDEND WERK.

Het is niet gemakkelijk in een artikel de praktijk te beschrijven, omdat men er niet gauw toe komt er rustig voor te gaan zitten en zich op alles nog eens te bezinnen, terwijl het al achter de rug is. Hier volge dan in grote lijnen, wat wij hebben gepraktiseerd.

VOORBEREIDING:

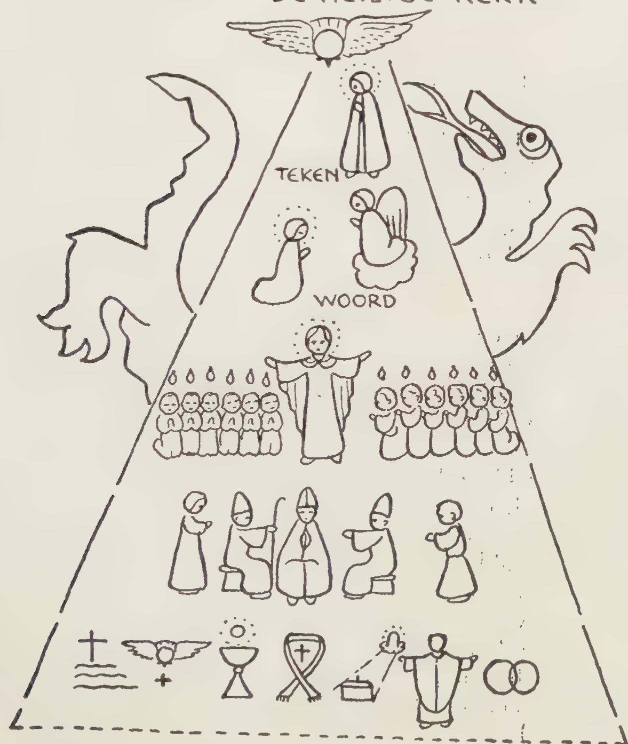
1. *Van de Parochie.*

Het vormsel is een parochiële aangelegenheid. We beginnen dus met de parochie in zijn geheel toe te spreken op een zondagmorgen.
Na officiële mededeling van de komst van de bisschop volgt een uiteenzetting over de belangrijkheid van het vormsel in twee delen:

a. Doopsel, vormsel en eucharistie behoren bij elkaar. Zij zijn het teken, dat wij opgenomen zijn in de Kerk, waarin Christus leeft.
Deze Kerk is op weg naar de Bruiloftszaal. Juist de zalving met chrisma, is hier zo'n treffend teken van, als de kostbare balsem van Magdalena op de voeten van de Heer. De gehele Kerk verspreidt de goede geur van Christus en telkens als zij de eucharistie viert denkt zij aan het perspectief: „totdat Hij komt". Het is altijd: „Christus de Heer tegemoet".

b. Peter en meter nu vertegenwoordigen de Kerk. Zij staan er borg voor dat de vormeling zal volharden ten einde toe. Dit is niet gemakkelijk.

Zij zullen dus een intieme verhouding tot de vormeling moeten krijgen. De Kerk zegt, dat zij familie van hun vormeling zijn en zij zou van deze verwantschap zelfs een huwelijksbeletsel kunnen maken. Terecht spreken wij dus van petekind, peetoom en peettante. De vormeling kiest zelf vrij zijn peter of meter, in wie hij de belichaming van de Kerk ziet, de Moederkerk, en tot wie hij later om raad kan gaan, als het zijn houding eens niet goed weet te bepalen.
Ouders: gunt uw kind later een goede raadsman of raadsvrouwe. Help daarom uw kind nu om een goede keuze te doen.
Peters en meters, die misschien verrast zijt, dat een onbekend kind u vragen komt, er zijn blijkbaar meer banden die ons binden, dan u zag. Weiger een kind niet. Als u borg staat, zal de bisschop gaarne de opname van dit kind in de Kerk bevestigen door zijn handoplegging en het heilig chrisma.

2. *Op school.*

Vooreerst werd les gegeven over het vormsel n.a.v. de lessen uit de katechismus. De onderwijzers krijgen bijgaande korte weergave van de les, waaruit zij overvloedig stof kunnen putten voor hun bijbel en liturgieles, zoals erbij staat aangegeven.
De kinderen schrijven in hun werkschrift het volgende dictaat:

DE HEILIGE GEEST EN DE KERK.

Jesus heeft ons niet als wezen achtergelaten.
Hij vraagt aan de Vader om ons de H. Geest te zenden (Jo. 14, 18).
Als de H. Geest er is of komt, laat God dit soms weten door woorden of tekens.
Zo aan: Jesus, Maria en de Apostelen, en ons ook in de sacramenten.
Alle mensen samen die deze woorden en tekens opnemen en geloven, noemen wij de Kerk.
De H. Geest leeft in de Kerk.
Al deze mensen kunnen goed met elkaar opschieten, want ze zijn één van Geest (Ef. 4, 4-6).

3. *Thuiswerk.*

1. Welke 3, 4 of 5 dingen doet de H. Geest in ons (Raadpleeg katechismusboekje).
2. Schrijf hieronder het gebed tot de H. Geest.

Hierbij volgt een tekening, die de kinderen konden maken. Het schema was gegeven: Bovenin: doop van Jesus. Daaronder achtereenvolgens: boodschap des Engels, nederdaling van de H. Geest, de Kerk, de sacramenten, buiten de Kerk de duivel.

4. *Dictaat:*

Alle kinderen hebben een exemplaar op school van de gebeden van het vormsel. Deze worden door de onderwijzer uitgelegd in de liturgieles.
Hier volgt een dictaat dat bij wijze van opstel aan de kinderen is gedicteerd. De kinderen vullen zoveel mogelijk zelf de woorden en teksten in en zoeken deze op in de H. Schrift.
,,Een keer heb ik de Heer Jesus ontmoet, toen de bisschop kwam.
Hij kwam uit de stad, net als de apostelen Petrus en Johannes, uit Jerusalem. Zij gingen naar Samaria, want die gelovigen waren alleen nog maar gedoopt. Wij ook!
De bisschop begon met de handoplegging, eerst over ons allemaal tegelijk en later over ieder van ons apart. Ik herkende direct daaraan de Heer Jesus, die ook de handen oplegde op kindertjes en ze omhelsde (Mc. 10, 16). Zo gaf de bisschop mij vriendelijk een tikje op de wang en zei: Vrede zij u. Dat zei Jesus ook telkens na de Verrijzenis als Hij verscheen (Jo. 19 en 20, 19, 26).

Toen ik de hand op mijn hoofd voelde neerdalen, deed ik mijn ogen dicht en dacht aan de nederdaling van de H. Geest. Die vormde mij toen tot een heel ander mens. Daarom gaf de bisschop mij ook meteen een andere naam . . . .
De zalving die ik toen tegelijk op mijn voorhoofd gekregen heb met chrisma is voor mij het teken, dat ik nu een christen ben. Een christen hoort bij Christus, is bij Christus ingelijfd. Het is een hele durf, om altijd te zeggen: „Ik ben het", zoals Jesus deed tegen de soldaten (Jo. 18, 5), voor Kaïfas (Mc. 14, 62), tot Pilatus (Jo. 18, 37). Ik vertrouw nu voortaan op de H. Geest (Mt. 10, 20). En als ik er niet uit kan, dan vraag ik raad aan mijn peter (meter), want die staat er borg voor dat ik het volhoud tot het einde toe. Dan gaat het mij net als Stefanus, die ook vol was van de H. Geest, (Hnd. 7, 55), en zal ik eens de Heer Jesus zien, staande aan de Rechterhand Gods.

5. *Als thuiswerk* kregen ze nu bijna een jaar na de toediening van het vormsel de volgende vragen:
1. Wie heb je gekozen tot peter en meter?
2. Waarom heb je die gekozen?
3. Waaraan kun je merken dat hij (zij) het is?
4. Hoe moet men aan je kunnen merken dat je gevormd bent?

Op vraag 2 kwamen o.a. de volgende antwoorden: Omdat ik die verstandig vond. Omdat ik die liefheb (het was zijn opa). Omdat ik hoop dat hij mij zal steunen mijn geloof te bewaren en goed te volbrengen. Omdat hij een goed christenmens is.
In deze geest waren de meeste antwoorden, behalve de volgende: Omdat ik haast geen ander kon vinden. Dat weet ik niet, want ik mocht niet kiezen; twee werden voor allen aangewezen.

Op de derde vraag: Hij helpt mij door moeilijkheden heen. Als ik moeilijkheden heb, dan helpt ze mij met liefde. Omdat hij bijzonder bezorgd is, dat ik mij als een goed katholiek gedraag. Hij groet je en komt wel eens op bezoek. Omdat ze telkens komt op de dag van het vormsel. De jongen die vraag twee beantwoordde met „dat weet ik niet", antwoordde hier: Mijn peter is een chirurg en hij heeft een auto.
In de weken, waarin deze lessen werden behandeld, werd in 't parochieblad voor de ouders ook stof gegeven om met hun kinderen te bespreken als ze thuis hun vragen beantwoordden en hun tekeningen maakten.

B. DE HEILIGE GEEST EN DE HEILIGE KERK – LES.

1. *Inleiding:* God heeft een plan. Hij wil zich uiten, demonstreren in de wereld.

2. *Leskern:*

1. Daarom stuurde Hij zijn Geest over de wereld (Gen. 1, 2).
   God sprak telkens een *woord* en dan gaf de H. Geest telkens de vorm aan elk ding, die God zich voorstelde.

2. Zo sprak God ook het woord: laat ons de mens maken (Gen. 1, 26). Toen blies God levensadem in de neus van de mens. Dat is het teken dat de Geest van God in de mens kwam. Toen begon hij te leven (Gen. 2, 7).
   Maar het plan van God mislukte in de mens,
   Hij kon zich in de mens niet spiegelen, want alle mensen hebben „zonde".

3. Toen kwam de Zoon van God zelf om Gods plan uit te voeren.
   Hij was vanzelf helemaal doordrongen van Gods Geest, want Hij is één God met de Vader en de Zoon (Jo. 15, 7).
   God liet het weten dat de H. Geest in Hem was, bij de Doop in de Jordaan; door zijn woord en het teken. Wat was dit woord en wat dit teken? En Jesus zegt zelf ook dat de H. Geest in Hem is.
   In de synagoge (Luc. 4, 18):

   „De Geest des Heren rust op Mij;
   Want Hij heeft Mij gezalfd,
   Om aan armen de blijde boodschap te brengen".

   Toen Hij Gods plan helemaal had uitgewerkt, zei Hij:
   Het is volbracht. Toen heeft de Vader Hem verheven.

4. Toch was hiermee het hele plan van God nog niet gelukt.
   Jesus is niet voor zichzelf alleen, maar voor alle mensen gestorven. Daarom bidt Hij nu steeds dat wij die H. Geest ook mogen ontvangen, om Gods plan te kunnen uitwerken. De H. Geest in ons kun je niet zien, maar soms laat God wel weten dat de H. Geest in ons komt. Door zijn Woord of een teken.

5. De eerste mens na Jesus, in wie God zijn plan door de H. Geest uitwerkte, is Maria. God liet het haar weten door het WOORD dat de engel sprak (1 Luc. 35).

6. Toen Maria tussen de apostelen stond te bidden (Hnd. 1, 14), kwam er een geruis en vuur. Dat was het teken dat de H. Geest neerdaalde (Hnd. 2, 2-4).
   Toen begonnen ze te spreken (woord) en te dopen en handen op te leggen (tekens), en zo ontvingen door hun woord en tekens ook andere mensen de H. Geest (Hnd. 2, 38-41).
   Hnd. 4, 29 (woord); 30 (teken); 31 (H. Geest).

7. Door het woord en de tekens der apostelen ontvingen ze de H. Geest (Hnd. 8, 15, 17. Hnd. 8, 29, 39: Ethiopiër). Deze mensen bij elkaar

die de H. Geest doorgeven en ontvingen noemen wij *de Kerk:* alle mensen, waarin de Geest van Jesus leeft.

8. De H. Geest kan ook komen zonder het ons te laten weten door woorden of tekens. Al de mensen die de H. Geest hebben ontvangen, of we het weten of niet, zijn christenen. Ze zijn doordrongen net als met zalf, van de Geest van Christus. Zij lijken dus ook op Christus. Ieder op zijn eigen manier ....
Zo vind je in de een het lijden, in de ander de heerlijkheid, in de een het gezag, in de ander de nederigheid, gehoorzaamheid van Jesus terug.

9. In zover ze op Christus lijken, heeft de Vader in hen zijn welbehagen. Hij neemt ze aan als zijn kinderen, omdat ze immers lijken op zijn eigen Zoon.

10. In al die mensen bij elkaar heeft God ook zijn welbehagen: Gij zijt mijn volk, de Kerk.
Verschillende van deze mensen hebben het Woord van God en de tekenen van God openlijk aangenomen, daar weten wij van, dat ze de H. Geest hebben ontvangen. Zij zijn de uitwendig zichtbare Kerk van Jesus.

11. God heeft niet alleen zijn welbehagen in hen, maar ze hebben ook plezier in elkaar. Ze weten immers dat ze broers en zusters zijn van elkaar. Ze zijn immers allemaal één van Geest en hebben één Vader. „Ik vermaan dus, dat gij u gedraagt volgens uw roeping" .... (Ef. 1, 4-6).
Zo zal de H. Geest het aanschijn der aarde vernieuwen door de Kerk.
Dit is het plan Gods. Opb. 21, 1-5:
„Toen zag ik een nieuwe hemel en een nieuwe aarde; want de eerste hemel en de eerste aarde waren verdwenen, en ook de zee bestond niet meer. En de Heilige Stad het Nieuw-Jerusalem, zag ik neerdalen van God uit de hemel, toegerust als een bruid, die voor haar man is getooid. En ik hoorde van de Troon een machtige stem en ze sprak:

Zie, de Woonstede Gods bij de mensen:
Hij zal zijn Tent bij hen spannen.
Zij zullen zijn volk zijn,
Hij: God met hen!

Elke traan wist Hij weg uit hun ogen;
En nooit zal de dood er meer zijn.
Geen rouw, geen geween en geen smart;
Want het vroegere is voorbij!

En Die op de Troon is gezeten, sprak: Zie, Ik maak alles nieuw!"

3. *Uitbreiding:*

a. *Bijbel:* O.T.: Lees over het werk van de *H. Geest:* Gen. 1. Ez. 37. Is. 11, 2.

N.T.: Over de H. Geest; die in ons werkt: Jo. 3, 5, herboren uit water en Geest. Mt. 10, 20; spreekt in ons. Luc. 12, 12: leert ons. Jo. 14 en 16.
Jesus gaf de H. Geest door woord en teken: Jo. 20, 22.

Over *de Kerk:* wordt genoemd Ef. 5, 25-29: Bruid. Lichaam Rom. 12, 5 en I Kor. 12, 4 en vv. Waarom zou Jesus zelf het noemen: 1. Nieuw Verbond, 2. Koninkrijk Gods, 3. bruiloftsmaal, 4. akker, 5. visnet, 6 mosterdzaad, 7. wijngaard, 8. stad op de berg.

b. *Liturgie:* Het kerkgebouw is het beeld, teken van de Kerk:

a. vertel eens de kerkconsecratie: door de zalving uitgebeeld dat zij doordrongen is met Gods Geest: huis van God, Poort des hemels.

b. Leg de steensymboliek uit.

C. HET HEILIG VORMSEL — LES.

I. **Het vormsel komt na het doopsel.** Zo is het altijd geweest. De mensen werden gedoopt. Daar kwamen diakens en priesters aan te pas en dan werden ze naar de bisschop geleid, die hun het vormsel toediende. Maar toen er op verschillende plaatsen telkens mensen werden gedoopt, kon de bisschop niet direct er iedere keer bij zijn, en zo komt het dat de bisschop om de twee of vijf jaar al degenen komt vormen die alleen nog maar zijn gedoopt. Als je gevormd bent, ben je eigenlijk pas klaar: door het doopsel is de mens tot een nieuw leven verrezen en door het vormsel komt de H. Geest ons vormen tot christen. Dan lijk je op Christus en hoor je bij Christus thuis. Daarom wordt een kindje dat alleen maar gedoopt is en sterven gaat, eerst nog door de pastoor gevormd: dan hoort het bij Christus thuis in de Bruiloftszaal van de Hemel.
Zo heeft Jesus ons het voorgedaan Mt. 3, 13-17: eerst werd Hij gedoopt en nadat Hij gedoopt was (Mt. 3, 16), kwam de H. Geest (tekening). Dit is een teken voor ons allemaal, want Gij zijt het Lichaam van Christus (I Kor. 12, 27). Wij doen dit na in doopsel en vormsel. De apostelen zijn hier mee begonnen. Dit kun je lezen in Hnd. 8, 14-17. Zo doen wij het altijd nog. Wie zijn de opvolgers van de apostelen? De bisschop komt uit zijn stad en legt de handen op aan degenen die alleen nog maar zijn gedoopt. Dan ontvang je de H. Geest.
Het vormsel is dus het teken van wie? Van de H. Geest. Schrijf dit boven de tekening.

II. **Wat doet de Heilige Geest?**

Hij komt ons vormen tot christen. Dat is een heel apart soort mens. Hij lijkt op Christus. Paulus zegt: hij verspreidt de geur van Christus (2 Kor. 2, 15). Net of Christus een soort parfum, balsem, zalf is, die je direct ruikt. Daarom gebruiken wij bij het vormsel: Chrisma, dat is geurige zalf. Zo werd Saül ook gezalfd (Sam. 9 en 10). Hij werd een heel ander mens, ze kenden hem haast niet terug, het was alsof hij een ander hart had gekregen (1 Sam. 10, 9). God was met hem, hij was Koning in Gods plaats. Jesus is ook Koning, Messias noemden de Joden dat. Door het vormsel met chrisma krijgen wij iets van Koning Christus mee, worden wij een koninklijk geslacht (1 Petr. 2, 9) een soort prinsen en prinsessen, die bij Koning Christus horen in zijn Koninklijke Bruiloftszaal. Wie gedoopt en gevormd is, is klaar om aan tafel te gaan bij de Koning.

III. **Als iemand zich laat vormen,** is dat een teken dat hij er voor uit wil komen, dat hij christen is. Wij noemen dat getuigen.

Direct bij de nederdaling van de H. Geest na Jesus' Doop, begon de hemelse Vader er al mee. Hij getuigde: Deze is mijn welbeminde Zoon. En Jesus kwam er overal voor uit: Ik ben het: tegen de duivel (Mt. 4, 1), tegen zijn vijanden (Jo. 18, 5), tegen Kaifas (Mc. 14, 62), tegen de rechters (Luc. 22, 70), tegen Pilatus (Joh. 18, 37). Dat voorbeeld moeten wij volgen als wij gevormd zijn (Hnd. 1, 8). De apostelen deden het ook (Hnd. 5, 41). Nu is het onze beurt. Wees niet bang: de H. Geest spreekt in ons (Mt. 10, 20, Luc. 12, 12). De H. Geest zal ons alles leren (Jo. 14, 26 en Jo. 16, 13). Weten we wat we te doen hebben? Hetzelfde als Jesus (Luc. 4, 18). Voortaan ben je uitverkoren om Jesus' werktuig te zijn, net als Paulus (Hnd. 9, 10-19). Gebeden van het vormsel.

D. DE DAG VAN HET VORMSEL.

Voordat de bisschop kwam, zaten al de kinderen al in de kerk, ieder naast zijn zelf gekozen peter of meter. Een enkele parochiaan kwam, diep ontroerd, dezelfde dag nog aan de pastorie bezwaar maken, omdat een kind hem gekozen had. Als een kind, dat onbevangen en onbevoordeeld naar je ziet, zoveel goeds in je vindt, wat zal je Hemelse Vader dan niet in je zien? We kwamen tot een ernstig gesprek. Het is mij niet bekend, dat iemand tenslotte heeft geweigerd.

Toen de bisschop binnenkwam, zongen allen: „*Ecce sacerdos*".
De bisschop nam plaats op de troon achter het altaar.

Daarna begaf hij zich naar voren tot aan de *cancelli* en hield hier aan de „kansel" zijn toespraak.

Ter blijvende herinnering aan het

Heilig Sacrament van het Vormsel

dat een onuitwisbaar merkteken naliet,
toegediend door
de Aartsbisschop van Utrecht,

Bernardus Johannes Alfrink

rechtmatige opvolger van de Apostelen des Heren. Hij kwam af naar de parochie van St.-Willibrord te Renswoude, bad voor hen die alleen maar waren gedoopt, opdat zij de Heilige Geest zouden ontvangen, legde hun de handen op en zij ontvingen de Heilige Geest (Hnd. 8, 14-17) op dinsdag 21 mei in de Salvatorkerk te Veenendaal.

Bevestig o God, wat Gij in ons hebt uitgewerkt, vanuit Uw heilige tempel, die is in Jeruzalem.

Kom Heilige Geest, vervul de harten van uw gelovigen en ontsteek in hen het vuur van uw liefde.

V. Zend uw Geest uit en alles zal worden herschapen.

A. En Gij zult het aanschijn der aarde vernieuwen.

Laat ons bidden:
God, Gij hebt de harten van Uw gelovigen door de verlichting van de Heilige Geest onderwezen: geef dat wij door die Geest de ware wijsheid bezitten en ons altijd over zijn vertroosting verblijden. Door Christus, onze Heer. Amen.

Staande aan het altaar, *versus populum,* verrichtte hij de algemene handoplegging met de aanroepingen tot de H. Geest, waarop allen telkens spontaan antwoordden: „Amen".
Daarna nam de bisschop weer plaats op de troon achter het altaar. Al de kinderen kwamen toen met hun peter of meter in processie langs de troon.

Ieder kind had met zorg een nieuwe naam gekozen en zelf een naamkaartje getekend. Sommigen met hun vormpatroon er op, anderen met een toespeling op het vormsel. Als vormpatroon hadden verschillenden een van de canonheiligen gekozen, omdat zij deze geregeld ontmoeten in de H. Mis. Het herinnert even aan het verband tussen vormsel en eucharistie.

Tijdens het vormen werden de kinderen, die nog niet aan de beurt waren, niet „bezig gehouden". Als de koningin komt en de kinderen mogen stuk voor stuk voor haar verschijnen, behoeft men ze ook niet „bezig te houden". Door het zingen van liederen, het lezen van evt. vertaling, afgewisseld door een kort woord van de kapelaan, werden de kinderen steeds actief betrokken in de gebeurtenis van de ontmoeting van de Heer Jesus door de H. Geest. Er heerste bij de kinderen een vanzelfsprekende stilte en spanning.

Als liederen werden gekozen: Veni Creator, Credo, Magnificat en enige psalmen, waarvan er veertien in de parochiebundel staan afgedrukt.

Telkens als een kind door zijn peter voor de troon werd geleid, gaf het zijn versierde visitekaartje aan de pastoor.

Opgestaan van de zalving ontving het een gedachtenisprentje, waarvan de tekst hierachter op pag. 192 wordt afgedrukt.
Terwijl allen psalm 150 zongen verliet de bisschop de kerk.

Alle parochianen waren zeer voldaan. De meeste hadden voor het eerst hun eigen bisschop van nabij gezien. Door de massale gebeurtenis voelden peter en meter ook goed de belangrijkheid van het aanvaarde ambt. Hoe na een klein jaar de indruk is, kan men lezen in de boven reeds gegeven antwoorden.

De zetel staat nog altijd achter het altaar. Het is een blijvende herinnering aan de grote dag, waarop de H. Geest ons allen vervulde, het is ook een herinnering aan onze aartsbisschop, voor wie hij steeds staat gereserveerd en wacht. Teken van de Parousia, als de Bruiloft begint, waarvoor wij het heilig chrisma ontvingen.

Liturgie kan ontaarden in „hiep-hiep-hoera", maar het kan ook zijn een gebeurtenis gedragen door „de Vreze des Heren".

„Zend Uw Geest uit,
en alles zal worden herschapen"

Meditatieboeken

in de geest van de liturgie en de bijbel

Geleidelijkaan begint de hernieuwde en verdiepte aandacht voor de religieuze waarden van de Liturgie en van de Bijbel, naast de parochiële zielzorg, ook het meer persoonlijke vroomheidsleven te beïnvloeden. Het was te voorzien, dat men inniger samenhang zou gaan verlangen tussen alle terreinen van godsdienstig leven. Zo kan het niet verwonderen, dat ook de dagelijkse meditatie, die naast H. Mis en breviergebed een vaste plaats inneemt in het leven van priesters, seminaristen, kloosterlingen, leden van seculiere instituten en vele leken, aansluiting zou zoeken bij het liturgische leven en bij de H. Schrift, die in de Liturgie zo'n belangrijke plaats inneemt.

Onder de beste meditatieboeken in deze geest moet nog steeds beschouwd worden het boekje van **Dr. W. Grossouw: Innerlijk leven. Overwegingen voor alle dagen van het jaar.** Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht-Antwerpen. Het heeft dan ook al talrijke herdrukken gekend. Toch zal dit boekje voor vele kloosterlingen en leken, die niet zo'n theologische en bijbelse scholing ontvangen hebben als de priesters, nu en dan wat te moeilijk zijn. Dit is aanleiding geworden voor de uitgeverij J. H. Gottmer te Haarlem-Antwerpen, om een medidatieboek te laten samenstellen speciaal voor kloosterlingen. Men heeft hierbij vooral gedacht aan de gebruikers van het Klein Brevier. Dit werk is dan tot stand gekomen door de samenwerking van enige priesters en religieuzen uit België en Nederland onder leiding van Dr. Mathias Goossens o.f.m. en draagt de titel: **Meditatieboek voor kloosterlingen. Overwegingen bij missaal en brevier.** Intussen is reeds de tweede druk verschenen, wat wel bewijst, dat dit boek in een behoefte voorziet.

Voor kloosterlingen is nog een ander boek verschenen, dat wel het liturgische jaar volgt voor de indeling, maar overigens alleen aansluiting zoekt bij het H. Evangelie: **Christus,** de Weg, de Waarheid en het Leven, door W. E. Verheijen. Met een voorwoord van Mgr. Dr. J. H. G. Lemmens. Boekhandel Sint-Willibrordus, Deurne. Jammer is het, dat deze meditaties geen contact houden met de teksten van missaal en brevier. Zo is heel de vastentijd, die zo rijk is aan liturgische teksten, opgevuld met meditaties gewijd aan het lijdensverhaal.

Bij Desclée de Brouwer verscheen nog een boekje met gedachten over het evangelie voor elke dag van het jaar: **Bezinning langs de weg** door **Georg Timpe s.a.c.** De Ned. vertaling is van J. Boosman. De oorspronkelijke titel luidt: Rast auf den Wege, en verscheen bij Herder in Freiburg. Met een meditatieboek in de strikte zin van het woord hebben we hier niet te doen. Het is echt een boekje voor mensen, die volop in het bedrijvige leven staan, en zich toch eens even willen bezinnen.

Speciaal voor de adventstijd verscheen een boekje van de hand van **Oda Schneider: Wächter, wie weit die Nacht?** Seelsorger-Verlag. Herder. Wien. Het bevat 28 overwegingen, die voor het merendeel uitgaan van teksten uit het boek Isaïas, dat de H. Kerk in haar Liturge voor de adventstijd heeft gereserveerd.

Naast deze meditatieboeken, die wisselende onderwerpen bevatten in aansluiting bij de gang van het kerkelijk jaar, bestaan er zeer goede medidatieboeken, die een of ander bijbelboek behandelen. Bijzonder aanbevolen kunnen worden de Meditaties op de afzonderlijke evangeliën door **Richard Gutzwiller.** Van enkele deeltjes verscheen reeds een Nederl. vertaling bij de uitgeverij Paul Brand N.V. te Bussum: **Meditaties over Mattheus** en **Meditaties over Lukas.** Deze handige boekjes met de volledige tekst van de evangelies bieden ook een geschikte stof voor de prediking, voor conferenties en voor behandeling in bijbelkringen.

Voor de parabels afzonderlijk verscheen bij Herder in Freiburg een groter werk van **Franz M. Moschner: Das Himmelreich in Gleichnissen.**
Ook de zinvolle handelingen van Jesus, zoals het wonder te Kana, de broodvermenigvuldiging en zelfs de instelling van de Eucharistie worden in deze beschouwingen betrokken.

Voor wat het Oude Testament aangaat beschikken we o.a. over het zeer mooie boekje van **Albert Ohlmeyer: Moses im Glanze des Erlösers.** Verlag Herder, Freiburg.

Ten slotte mogen niet onvermeld blijven de uitstekende boekjes van **Theodor Schnitzler: Die Messe in der Betrachtung,** I en II. Van het eerste deeltje verscheen reeds een puike vertaling bij J. J. Romen en Zonen van de hand van Everardus Richter o. praem.

Al deze laatste boeken liggen min of meer op de grens van meditatieboek en boek voor geestelijke lezing. Opvallend is, dat vooral het duitse taalgebied opvallend vruchtbaar is op dit gebied.

G. v. d. Velden, o. praem.

Mededelingen

de liturgie en de hedendaagse mens

Van 21-24 juli zullen voor de derde maal de Vlaamse liturgische studiedagen doorgaan. In 1956 zijn deze gestart met de hoge goedkeuring van Zijne Eminentie de Kardinaal. Zij worden ingericht door de Redactie van het „Tijdschrift voor Liturgie" van de Abdij Affligem in samenwerking met het „Apostolaat voor Kerkelijk Leven" van de Abdij van Tongerlo. Men mag zeggen, dat ze ondanks hun jonge traditie zowel in binnen als buitenland een gunstige weerklank beginnen te vinden.

Het ligt in de bedoeling van de inrichters dit jaar aan de studiedagen een wat grootser allure te geven. Ze zullen plaats hebben te Antwerpen, waar het congres de gast zal zijn in het handelsinstituut voor meisjes van de Zusters van Liefde (Korte Nieuwstraat 33). Het congres zal ook opengesteld worden voor een grotere deelname van de leken, terwijl ook uit Nederland talrijke congressisten zullen worden verwacht.

Het thema van de studiedagen is geïnspireerd door het algemeen thema van de Wereldtentoonstelling: *„De Liturgie en de hedendaagse mens"*. Vanuit bijbel en liturgie zal de authentiek-kerkelijke opvatting over de mens ontworpen worden, m.a.w. het congres wil een bijdrage leveren voor de uitbouw van een christelijk humanisme vanuit deze beide geloofsbronnen. Het is echter de mens in concreto, de mens van vandaag, van het atoomtijdperk die God in de liturgie zal ontmoeten. Daarom zal in de conferenties maar vooral in de besprekingen, de volle aandacht uitgaan naar de hedendaagse mens en naar de wijze waarop hij in de liturgische viering kan betrokken worden. Zo zal, geheel in de geest van de nog jonge traditie van de studiedagen, zowel de behandeling van de theologische ondergrond als de praktijk van de zielzorg harmonisch aan bod komen.
Op het programma staan de volgende sprekers en onderwerpen:

Dr. G. Buyse, *De psychologie van de hedendaagse mens en de liturgie;* Prof. Drs. J. Weterman, *Het beeld van de mens in bijbel en liturgie;* Dr. B. Fischer, *De verheerlijkte Mens Christus en de liturgie;* Prof. Dr. Ch. Moeller, *De hedendaagse mens tegenover een bijbels-liturgische vroomheid;* C. Cerpentier CssR., *Het geloofsleven van de moderne christen en de liturgie;* Prof. Dr. P. De Haes, *De waardering van het stoffelijk-lichamelijke in de liturgie;* Dr. J. Grootaers, *De taak van de leek in de liturgie en de liturgische beweging.*

Een zeer belangrijk onderdeel van het congres zullen de onderlinge besprekingen zijn. De volgende gespreksfora zijn gepland:

De eisen die het gebruik van de volkstaal in de gemeenschapsmis aan de zielzorger stelt (o.l.v. Mgr. De Vooght, deken van Antwerpen en Dom Gabriel Devos O.S.B.). *Hoe kunnen wij een bijbels-liturgische vroomheid brengen tot de mensen* (o.l.v. Prof. Dr. M. Fraeyman). *Hoe komt de leek tot actieve deelname en hoe schakelen wij hem in in de liturgische activiteit en de liturgische beweging?* (o.l.v. Kan. B. van den Berghe).

De deelnemers aan het congres willen echter niet alleen over liturgie spreken, zij willen ook aan liturgie doen, samen bidden. Daarom zal op dinsdagavond 22 juli om 20.30 uur in de St.-Carolusparochie te Antwerpen een gemeenschapsmis gevierd worden in haar ideale gestalte. Op deze wijze zullen de deelnemers tevens in de gelegenheid zijn con-

creet te ervaren wat in de parochies bereikt kan worden met de „Richtlijnen voor de Vlaamse Bisdommen omtrent de actieve deelname van de gelovigen aan de H. Mis".

Verder zal aan het congres een tentoonstelling verbonden zijn betreffende het onderwerp van de studiedagen; op de laatste avond wordt een filmforum gegeven, terwijl op donderdag 24 juli een excursie wordt ingericht met geleid bezoek naar het paviljoen van het Vaticaan op de Wereldtentoonstelling. Daar het congres officieel erkend is door het Commissariaat Generaal der Regering zullen de deelnemers op die dag vrij toegang hebben tot de Wereldtentoonstelling.

Voor verdere inlichtingen wende men zich tot het secretariaat van de studiedagen: Apostolaat voor Kerkelijk Leven, Abdij Tongerlo. De deelname vanuit Nederland wordt georganiseerd door het secretariaat van de Liturgische Federatie: Dr. Lucas Brinkhoff O.F.M., Archipelstraat 17, Nijmegen.

Imprimatur
H. J. H. M. Fortmann, cens. a.h.d.
Huis ter Heide, die 26 apr. 1958.